

GELDERS ENERGIEAKKOORD

Monitoring Rapportage Nulmeting + 3 jaar (T₀₊₃)

Gemeente Ede

Juni 2019

In opdracht van de Tafel Monitoring

Uitgevoerd door:

- Alliander
- Klimaatverbond Nederland
- Rijkswaterstaat

Samenvatting Ede

Sinds de officiële start op 17 maart 2015 hebben al meer dan 200 partijen het Gelders Energieakkoord (GEA) ondertekend. Hierin zijn de nationale doelstellingen van het SER Energieakkoord doorvertaald naar de Gelderse context met als punt op de horizon een klimaatneutraal Gelderland in 2050. In het GEA en de bijbehorende uitvoeringsagenda wordt het belang van een regelmatig 'meten en vooruit kijken' onderschreven.

Deze rapportage geeft inzicht in de meest recente, bekende gegevens omtrent energiegebruik in Gelderland. Door deze rapportage is het mogelijk de ontwikkeling van het energiegebruik en duurzame opwek in Gelderland in beeld te krijgen. De gegevens zijn nog niet exact uitgekristalliseerd. De definitieve gegevens komen vaak pas geruime tijd later volledig beschikbaar. Toch geven deze rapportages een redelijk goed beeld van de stand van zaken met betrekking tot de energietransitie in Gelderland.

Voor u ligt de samenvatting waarin opnieuw wordt gekeken naar de trends en inzet gerelateerd aan de speerpunten van het GEA. De gegevens zijn voor drie verschillende aggregatieniveaus vastgelegd: de provincie als geheel, de Gelderse regio's (exclusief en inclusief grensoverschrijdende gemeentelijke samenwerkingsverbanden) en voor de Gelderse gemeenten.

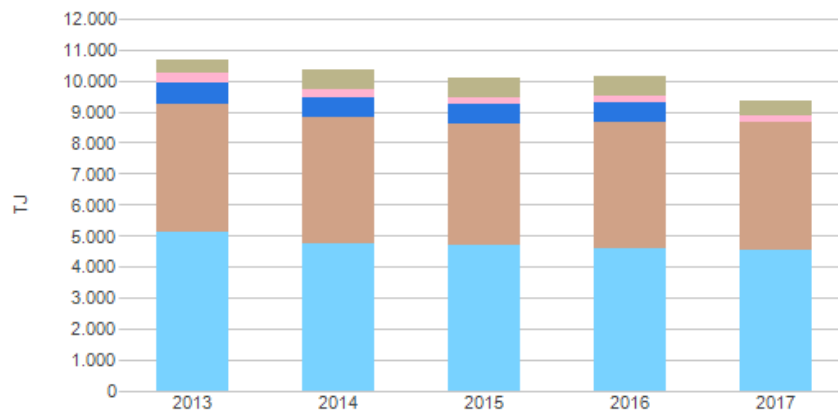
Enkele kerncijfers van Ede

	2013	2014	2015	2016	2017
Aantal inwoners per 1 januari	109.823	110.656	111.575	112.427	113.421
Aantal woningen per 1 januari	47.407	47.748	48.243	48.909	49.698
Gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (x 1.000 euro)	27,6	29,2	28,8	30,2	31,0
Aantal personenauto's per 1 januari	51.781	52.042	52.564	53.135	53.609
Aantal geregistreerde bedrijfsauto's per 1 januari	8.273	8.234	8.264	8.361	8.729

Bron: CBS - Centraal Bureau voor de Statistiek / ABF Research - Systeem woningvoorraad (Sysvov)

Trendoverzicht energieverbruik hoofdsectoren

Onderstaand een overzicht van de trend in energiegebruik van de vier hoofdsectoren en hernieuwbare warmte. Hernieuwbare warmte wordt separaat opgenomen, omdat deze energie geen onderdeel vormt van de energie die via het openbare gas- en elektriciteitsnet wordt geleverd. In deel I van de GEA monitoring rapportage worden deze totalen nader uitgesplitst en verder toegelicht.

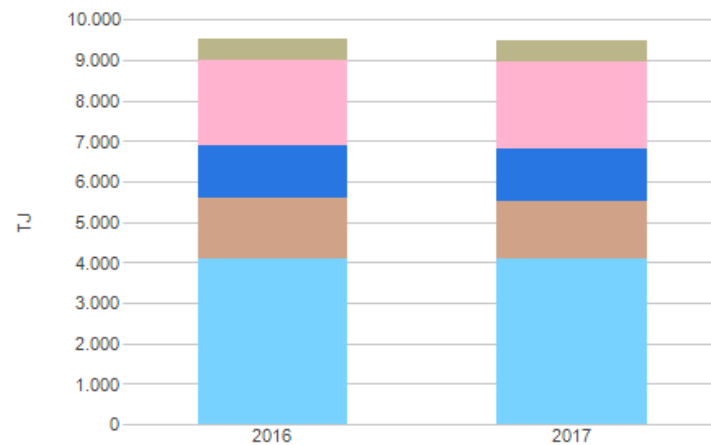

- Totaal bekend energiegebruik Gebouwde Omgeving
  - Totaal bekend energiegebruik Verkeer en vervoer (incl. auto(s)nel)wegen, excl. elektr. railverkeer
  - Totaal bekende energie geleverd aan Industrie, Energie, Afval en Water (excl. energieproductie)
  - Totaal bekende energie geleverd aan Landbouw, bosbouw en visserij (gas en elektr.)
  - Totaal bekende opgewekte hernieuwbare warmte
- Eenheid: Tj

Bron: Berekening (sub)totalen, Berekening brandstof, Optelling en waar nodig bijschatting o.b.v. CBS-gegevens, Rijkswaterstaat:

Modelmatige verdeling Nederlands totaal

Totaal overzicht energiegebruik 2016 en 2017

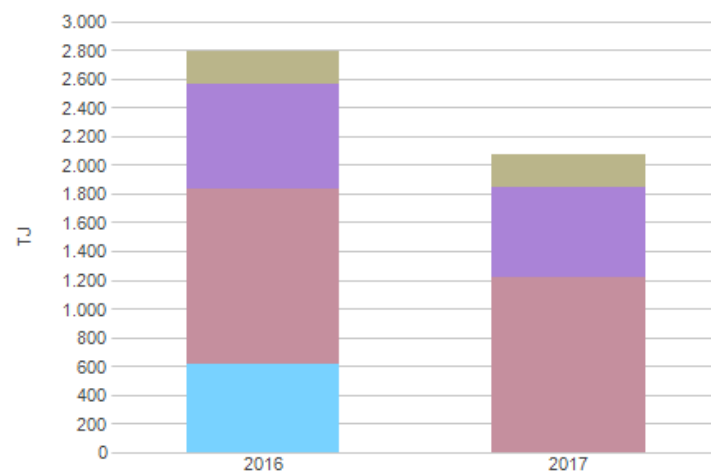

- Totaal bekend energiegebruik Verkeer en vervoer (incl. auto(snel)wegen, excl. elektr. railverkeer)
- Totaal zakelijk gas geleverd aan bedrijven en instellingen
- Totaal zakelijk elektriciteit geleverd aan bedrijven en instellingen
- Totaal gasgebruik woningen (temperatuurgecomigeerd)
- Totaal elektriciteitsgebruik woningen

Eenheid: Tj

Bron: Berekening brandstof, Berekening o.b.v. gemiddelde alle woningen en aantal woningen

Zakelijk energiegebruik

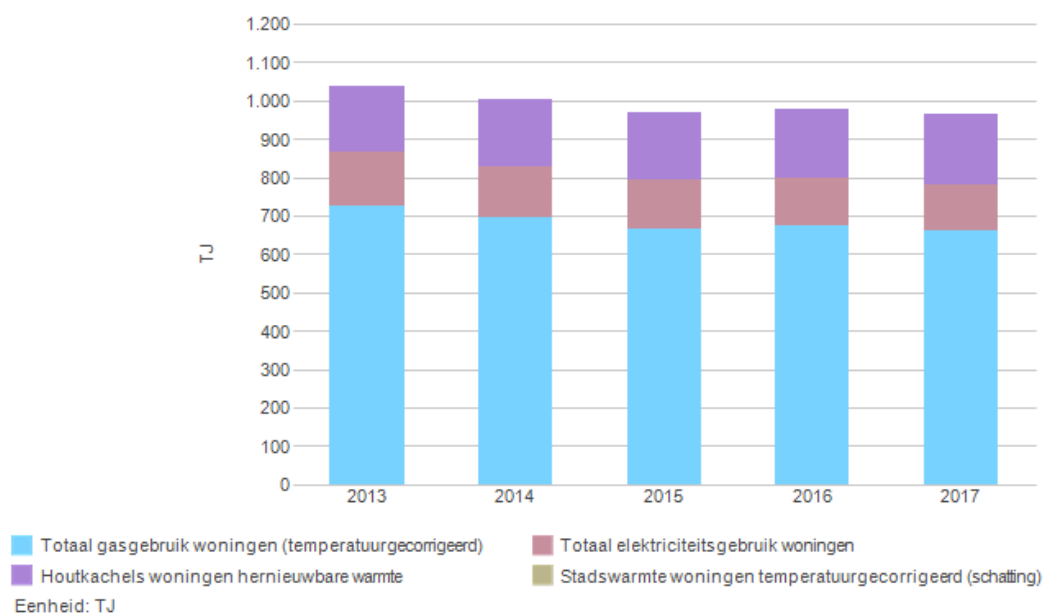

- Totaal bekende energie geleverd aan Industrie, Energie, Afval en Water (excl. energieproductie)
- Totaal bekende energie geleverd aan Commerciële dienstverlening (gas en elektr.)
- Totaal bekende energie geleverd aan Publieke dienstverlening (gas en elektr.)
- Totaal bekende energie geleverd aan Landbouw, bosbouw en visserij (gas en elektr.)

Eenheid: Tj

Bron: Optelling en waar nodig bijschatting o.b.v. CBS-gegevens

Totaal energiegebruik woningen

Bron: Berekening o.b.v. gemiddelde alle woningen en aantal woningen, Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal, Extrapolatie gemiddeld gasgebruik naar warmtewoningen

Cijfermatig overzicht energiegebruik in 2017

Sectoren	SBI	Branche	Gas 2017 (m3)	Elektriciteit 2017 (kWh)	Energie 2017 (TJ)	Energie 2016(TJ)	Totaal per sector 2017 (TJ)
Woningen		Woningen	63.097.570	147.071.413	2.526	2.617	2.526
Landbouw	A	Landbouw, bosbouw en visserij	3.452.000	33.580.000	230	233	230
Industrie, energie, afval en water	B	Winning van delfstoffen	0	0	0	0	644
	C	Industrie	6.557.000	88.831.000	527	511	
	D	Productie en distr. van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht	-	1.969.000	7	9	
	E	Winning en distr. van water-, afval- en afvalwaterbeheer en sanering	110.000	9.171.000	36	37	
Commerciële dienstverlening	F	Bouwnijverheid	1.253.000	9.358.000	73	63	
	G	Groot- en detailhandel	5.516.000	55.349.000	374	372	1.216
	H	Vervoer en opslag	2.383.000	23.312.000	159	151	
	I	Logies-, maaltijd en drankverstrekking	3.478.000	24.816.000	199	190	
	J	Informatie en communicatie	501.000	24.212.000	103	111	
	K	Financieel activiteiten en verzekeringen	2.065.000	12.858.000	112	110	
	L	Exploitatie van en handel in onroerend goed	1.650.000	8.840.000	84	93	
	M	Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten	3.234.000	14.756.000	155	162	
	N	Administratieve en ondersteunende activiteiten	548.000	3.225.000	29	26	
	Publieke dienstverlening	O	Openbaar bestuur en defensie;verplichte sociale verzekeringen	3.062.000	22.026.000	176	206
P		Onderwijs	1.729.000	8.878.000	87	94	
Q		Gezondheids-en welzijnszorg	5.996.000	8.960.000	222	274	
R		Kunst, amusement en recreatie	1.560.000	8.439.000	80	82	
S		Overige dienstverlening	1.391.000	5.218.000	63	71	
Mobiliteit	U	Extraterritoriale organisaties en lichamen	0	0	0	0	
		Wegverkeer	-	-	3.867	3.849	4.106
		Wegverkeer - snelwegen	-	-	2.461	2.458	
		Wegverkeer - excl. snelwegen	-	-	1.406	1.391	
		Mobiele werktuigen	-	-	236	237	
		Binnen- en recreatievaart	-	-	0	0	
Warmte		Railverkeer diesel	-	-	3	3	
		Gebruik hernieuwbare warmte(1)	-	-	463	604	463
	Gebruik fossiele warmte(2)	-	-	0	0		
Energie totaal		Totaal bekend energiegebruik	-	-	9.813(3)	10.104	9.813

Toelichting kleuren in tabel

 Bijgeschatte gegevens

 Vanaf 2016 is de hoeveelheid gas geleverd aan sector D niet beschikbaar, hierdoor is dit veld in de tabel leeg, en wordt deze ook niet meegenomen in de berekening van het totaal energie geleverd aan sector Industrie

Cijfermatig overzicht energieverbruik in 2017 (toelichting bij tabel)

1. Gebruik hernieuwbare warmte wordt als separaat onderwerp gepresenteerd, omdat de beschikbare gegevens niet altijd aan de sectoren gekoppeld kunnen worden. Hernieuwbare warmte bestaat uit verschillende opties, zoals hernieuwbare warmtelevering vanuit een Afvalverbrandingsinstallatie (AVI) of bio-WKK, houtkachels en bodemwarmte.

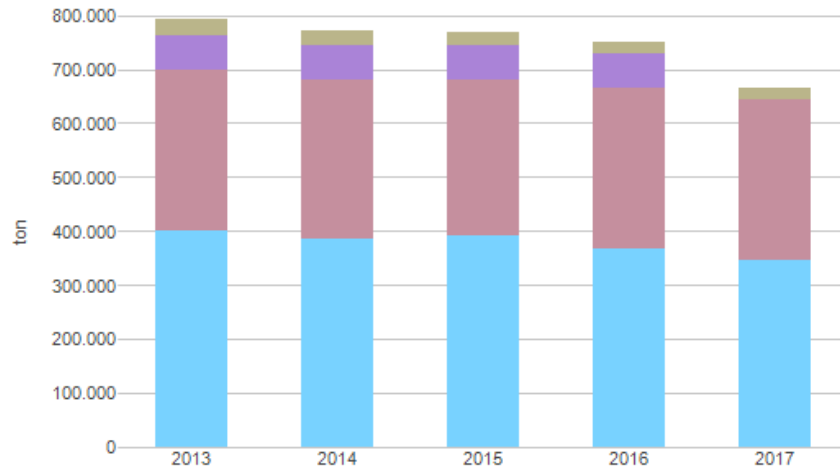
2. Gebruik fossiele warmte is gebaseerd op gegevens die door de warmteleveranciers in Gelderland aan de tafel Monitoring zijn geleverd. De gegevens met betrekking tot de geleverde warmte zijn door de tafel Monitoring uitgesplitst in een hernieuwbaar deel en een fossiel deel. Het fossiele deel hangt samen met het gebruik van aardgas en niet-biogene afvalstoffen als brandstof. Het hernieuwbare deel hangt samen met het gebruik van biomassa en biogene afvalstoffen als brandstof of bodemwarmte als bron.

3. De waarde van het Totaal bekend energieverbruik in deze tabel wijkt af van vergelijkbare waarden elders in het rapport. Dit wordt veroorzaakt doordat de tafel Monitoring ervoor heeft gekozen in deze tabel het absolute gasgebruik van woningen op te nemen. Elders in het rapport is het voor de fluctuerende buitentemperatuur gecorrigeerde gasgebruik opgenomen in het Totaal bekend energieverbruik. Het Totaal bekend energieverbruik is in deze tabel een optelling van de verschillende sectoren in de tabel.

In deze tabel zijn op enkele plaatsen getallen opgenomen, die niet door Rijkswaterstaat in de Klimaatmonitor zijn gepubliceerd. Het gaat om bijschattingen van de energieverbruiken van branches, die vanwege wettelijke beperkingen niet gepubliceerd mogen worden. De reden daarvoor is dat ze herleidbaar zijn naar individuele gebruikers. Rijkswaterstaat maakt in de Klimaatmonitor onderbouwde bijschattingen voor de ontbrekende branches en berekent daarmee het totale energieverbruik van de desbetreffende sector. De bijschattingen worden door Rijkswaterstaat alleen gebruikt als ze maximaal 20 % uitmaken van het subtotaal waarin ze worden opgenomen, maar niet separaat gepubliceerd. De tafel Monitoring van het GEA heeft besloten deze bijschattingen op eigen verantwoordelijkheid in deze tabel op te nemen, zodat de tabel compleet is en inzichtelijk is hoe de optellingen van de sectoren tot stand zijn gekomen. De bijschattingen zijn met een kleur gemarkeerd. De mate van nauwkeurigheid van deze bijschattingen kan niet bepaald worden.

Trendoverzicht CO2-uitstoot als gevolg van energiegebruik

De energiedragers (gas, elektriciteit, warmte en voertuigbrandstoffen) zijn met behulp van CO2-emissiefactoren omgerekend naar de corresponderende hoeveelheden uitgestoten CO2.

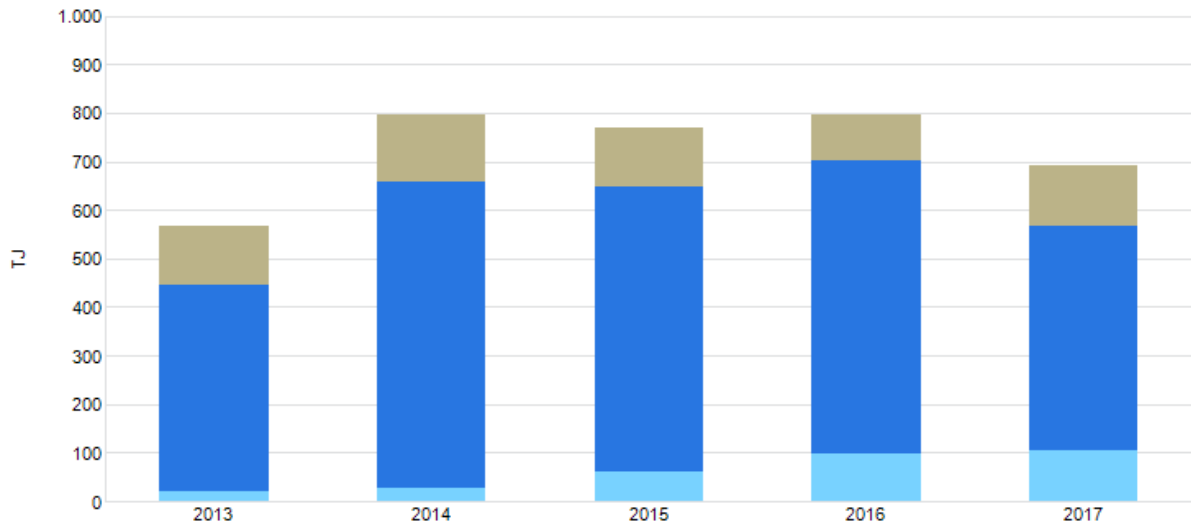

- CO2-uitstoot Gebouwde Omgeving (gas, elektr. en warmte, tier 3/tier 2)
  - CO2-uitstoot Verkeer en vervoer incl. auto(snel)wegen, excl. elektr. railverkeer (scope 1, tier 1)
  - CO2-uitstoot Industrie, Energie, Afval en Water (gas en elektr., tier 3)
  - CO2-uitstoot Landbouw, bosbouw en visserij, SBI A (gas, elektr., tier 3)
- Eenheid: ton

Bron: Berekening CO2-uitstoot, Nederlandse Emissieregistratie

Trendoverzicht opwek en gebruik van hernieuwbare energie

Onderstaand een overzicht van de trend in hernieuwbare energie in de drie energiedragers. Dit zijn bekende opgewekte hernieuwbare elektriciteit, bekende opgewekte hernieuwbare warmte en bekend gebruik van hernieuwbare energie voor vervoer. In deel II worden deze totalen nader uitgesplitst.

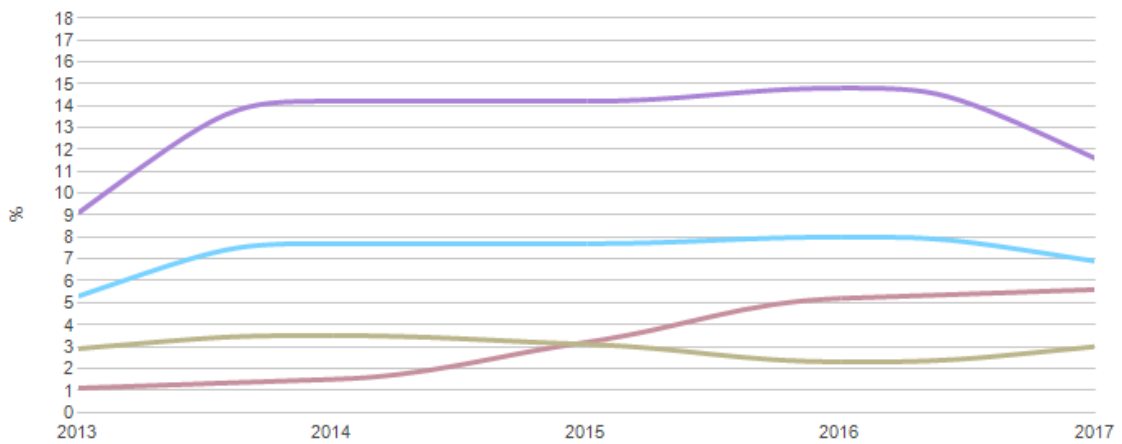

- bekende opgewekte hernieuwbare elektriciteit
  - bekende opgewekte hernieuwbare warmte
  - bekend gebruik van hernieuwbare energie voor vervoer
- Eenheid: Tj

Bron: Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal

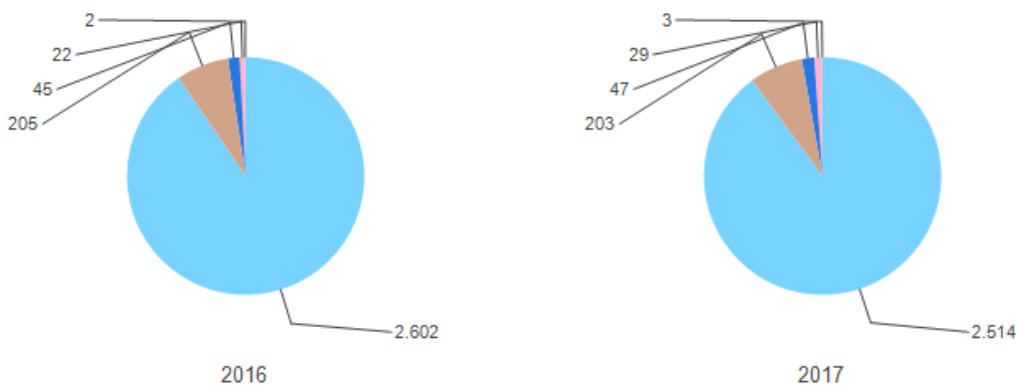
Percentage opwek en gebruik van hernieuwbare energie

Door bovenstaande hoeveelheden gebruikte energie en in Gelderland gebruikte hernieuwbare energie op elkaar te delen kunnen de percentages hernieuwbare energie bepaald worden.

- Percentage bekende hernieuwbare energie (opgewekte warmte en elektriciteit, gebruik voor vervoer)
  - Percentage bekende opgewekte hernieuwbare elektriciteit
  - Percentage bekende opgewekte hernieuwbare warmte
  - Percentage bekend gebruik van hernieuwbare energie voor vervoer
- Eenheid: %

Bron: Berekening o.b.v. gegevens meerdere bronnen

- Totaal bekend energiegebruik (incl. hern. warmte, zonnestroom 'achter de meter' en auto(snel)wegen)
  - Totaal bekende opgewekte hernieuwbare warmte
  - Totaal bekende opgewekte hernieuwbare elektriciteit
  - Biobrandstoffengebruik in wegverkeer (bijgemengd, tier 1)
  - Biobrandstoffengebruik mobiele werktuigen (bijgemengd, tier 1)
- Eenheid: Tj

Bron: Berekening (sub)totalen, Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal

De opgewekte hernieuwbare energie voor verkeer en vervoer bevat bijgemengde biobrandstoffen voor verkeer. Deze brandstoffen (energiedragers) worden waarschijnlijk niet in Gelderland geproduceerd; de energie uit deze dragers wordt wel in Gelderland gebruikt.

	2015	2016	2017
Totaal bekende opgewekte hernieuwbare elektriciteit [TJ]	60	97	105
Percentage bekende opgewekte hernieuwbare elektriciteit [%]	3,2	5,2	5,6
Totaal bekende opgewekte hernieuwbare warmte [TJ]	588	604	463
Percentage bekende opgewekte hernieuwbare warmte [%]	14,2	14,8	11,6
Totaal bekend gebruik van hernieuwbare energie voor vervoer [TJ]	122	96	123
Percentage bekend gebruik van hernieuwbare energie voor vervoer [%]	3,1	2,3	3,0
Totaal bekende hernieuwbare energie (opgewekte warmte en elektriciteit, gebruik voor vervoer) [TJ]	770	797	691
Percentage bekende hernieuwbare energie (opgewekte warmte en elektriciteit, gebruik voor vervoer) [%]	7,7	8,0	6,9

Bron: Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal

Berekening o.b.v. gegevens meerdere bronnen

Trendoverzicht investeringen en arbeid gerelateerd aan de energietransitie

Van een deel van de geïnstalleerde technieken is bepaald hoeveel investeringen en arbeid deze met zich mee hebben gebracht. Onderstaand een overzicht van de trend in totale investeringen en totale arbeid van de technieken waarvoor deze gegevens beschikbaar zijn. In deel III worden deze totalen nader uitgesplitst.

	2013	2014	2015	2016
Totaal arbeid (jaarlijks) [FTE]	164	129	?	276
Totaal investeringen (jaarlijks) [miljoen euro]	16,7	12,1	?	33,2
Totaal onderhoudskosten (jaarlijks) [miljoen euro]	2,3	2,5	3,3	4,4

Bron: berekening Rijkswaterstaat o.b.v. kentallen ECN

Samenvatting energicoöperaties Gelderland

Lokale coöperaties spelen een belangrijke rol in het realiseren van hernieuwbare energie opwek en het behoud van draagvlak. In onderstaande tabel zijn enkele gegevens samengevat over de coöperaties die in 2017 actief zijn.

	2015	2016	2017
Aantal collectieve zonprojecten [aantal]	19	31	42
Aantal coöperatieve windparken [aantal]	4	5	5
Aantal projectcoöperaties zon [aantal]	3	5	7
Aantal zonprojecten met crowdfunding/ financiële participatie [aantal]	10	13	15
Vermogen collectieve zonprojecten [kW]	1.472	2.702	3.792
Vermogen coöperatieve windparken [kW]	7.175	17.175	17.175
Vermogen projectcoöperaties zon [kW]	213	364	509
Vermogen zonprojecten met crowdfunding/ financiële participatie [kW]	546	742	1.232

INLEIDING

Sinds de officiële start 17 maart 2015 hebben meer dan 200 partijen het Gelders Energieakkoord (GEA) ondertekend. Daarin staat het volgend doel geformuleerd: “De ambitie is simpel. Doorvertaling van het SER Energieakkoord naar concrete en resultaatgerichte samenwerking in de lokale realiteit van de implementatie en uitvoering van maatregelen die daarmee een concrete, meetbare en relevante bijdrage leveren aan de transitie naar een klimaatneutraal Gelderland. Punt op de horizon is klimaatneutraal Gelderland in 2050”.

Wanneer de nationale doelstellingen worden verdeeld op basis van het aantal inwoners, dan neemt Gelderland een aandeel van 0,12 voor haar rekening en dat levert de volgende doelstellingen op:

- Besparing van 1,5 % per jaar in de periode 2013-2023.
- Toename van het aandeel hernieuwbare energieopwekking naar 16% in 2023.
- In 2030 55% CO2-reductie ten opzichte van 1990.
- In 2050 100% CO2-reductie ten opzichte van 1990.

Deze rapportage geeft inzicht in de meest recente, bekende gegevens omtrent energiegebruik in Gelderland. Door deze rapportage is het mogelijk de ontwikkeling van het energiegebruik en duurzame opwek in Gelderland in beeld te krijgen. De gegevens zijn nog niet exact uitgekristalliseerd. De definitieve gegevens komen vaak pas geruime tijd later volledig beschikbaar. Toch geven deze rapportages een redelijk goed beeld van de stand van zaken met betrekking tot de energietransitie in Gelderland.

Voor u ligt het monitoring rapport waarin opnieuw wordt gekeken naar de trends en inzet gerelateerd aan de speerpunten van het GEA. De gegevens zijn voor drie verschillende aggregatieniveaus vastgelegd: de provincie als geheel, de Gelderse regio's (exclusief en inclusief grensoverschrijdende gemeentelijke samenwerkingsverbanden) en voor de Gelderse gemeenten.

Samenwerking

De jaarlijkse monitoring is opgesteld door nauwe samenwerking van Alliander, Klimaatverbond Nederland en Rijkswaterstaat. Alliander heeft daarbij een deel van de data verzameld als ook leiding gegeven aan het proces. Klimaatverbond Nederland heeft de beleidsinspanningen van de verschillende gemeenten inzichtelijk gemaakt. Rijkswaterstaat heeft met haar Klimaatmonitor de jarenlange expertise inclusief data ingebracht met betrekking tot de monitoring van lokaal en regionaal energie- en klimaatbeleid.

Leeswijzer

De rapportages volgen de belangrijkste speerpunten van het Gelders Energieakkoord.

Na een uitgebreide samenvatting en inleiding begint de gedetailleerde rapportage met Deel I over het energiegebruik. Deze is ingedeeld in 5 hoofdsectoren:

- Gebouwde omgeving;
- Landbouw, Bosbouw en Visserij;
- Industrie, Energie, Afval & Water;
- Verkeer en Vervoer (mobiliteit).
- CO2-uitstoot

Naast het energieverbruik in deze sectoren wordt in Deel II de opgewekte Hernieuwbare Energie weergegeven in de verschillende gebieden. Deel III geeft een eerste indruk van trends op het gebied van arbeid en investeringen. Deel IV biedt enkele inzichten met betrekking tot de thema's Energieke Samenleving, Educatie en Innovatie waarna de rapportage afgerond wordt met een afsluitend hoofdstuk.

In de Bijlagen rapportage bevindt zich een toelichting op de tabellen en overige relevante informatie voor het GEA. Daarnaast zijn enkele aanvullende monitoring rapportages opgenomen. Alle GEA monitoring rapportages zijn te vinden op de website van het [Gelders Energieakkoord](#).

DEEL I - ENERGIEGEBRUIK

I.1 Gebouwde omgeving

Het verduurzamen van het Gelderse vastgoed staat hoog op de agenda van GEA. In dit hoofdstuk vindt u de trends in energiegebruik en andere relevante indicatoren en de inspanningen die gemeenten plegen ten behoeve van energiebesparing en verduurzaming van het energiegebruik in woningen, commerciële dienstverlening en maatschappelijke (publieke) dienstverlening.

I.1.1 Woningen

Overzicht van de ontwikkeling van de woningvoorraad:

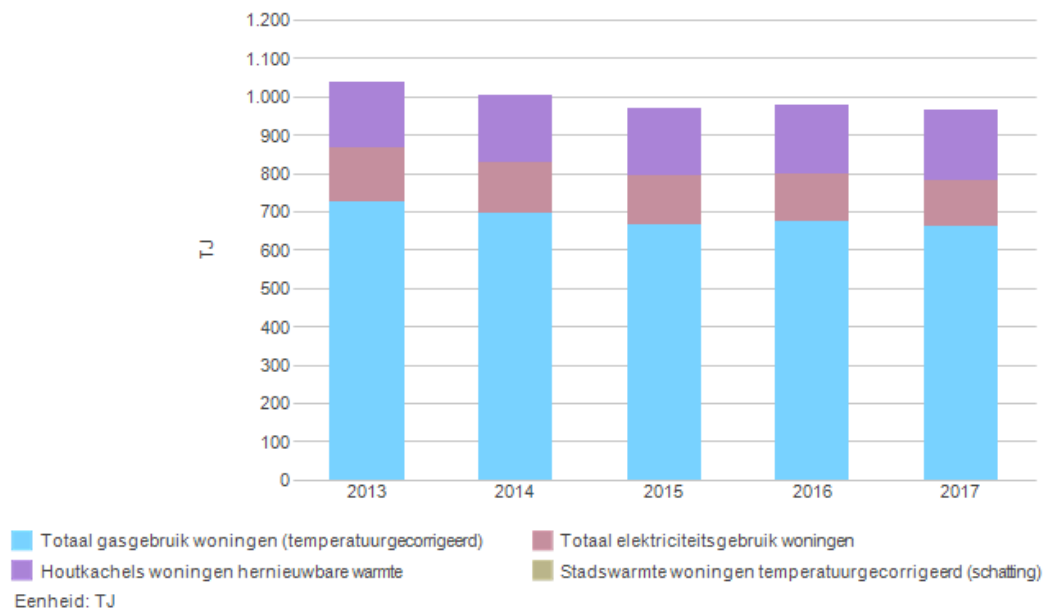
	2013	2014	2015	2016	2017
Aantal inwoners per 1 januari	109.823	110.656	111.575	112.427	113.421
Aantal woningen per 1 januari	47.407	47.748	48.243	48.909	49.698
Aantal koopwoningen	30.631	30.710	30.997	31.324	31.709
Aantal huurwoningen	16.776	17.038	17.246	17.585	17.989
Aantal sociale huurwoningen	9.748	9.739	9.722	9.791	9.880
Aantal woningen overige verhuur	7.028	7.299	7.524	7.794	8.109
Aantal gereedgekomen nieuwbouwwoningen	190	505	599	652	

Bron: CBS - Centraal Bureau voor de Statistiek / ABF Research - Systeem woningvoorraad (Syswov)

De lege cel in deze tabel wordt veroorzaakt door nog niet bekende mutatiegegevens in het Syswov woningvoorraadmodel van ABF.

Totaal energieverbruik woningen

De onderstaande grafiek geeft een overzicht van de trends in energieverbruik van woningen.

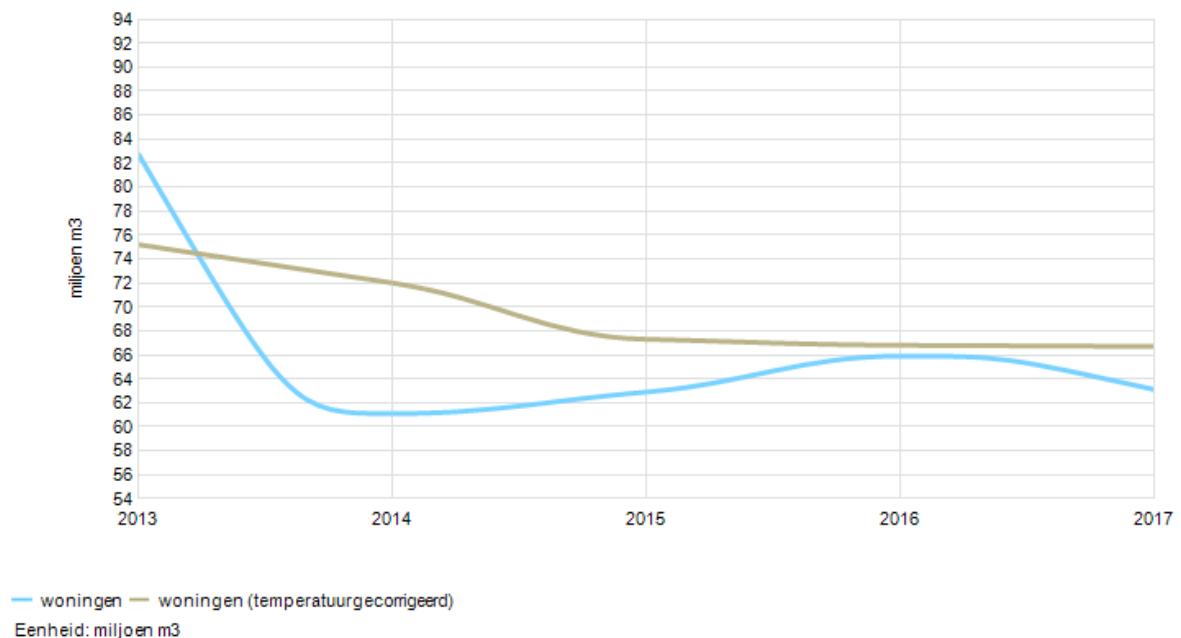

Bron: Berekening o.b.v. gemiddelde alle woningen en aantal woningen, Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal, Extrapolatie gemiddeld gasgebruik naar warmtewoningen

Gasverbruik woningen

De volgende grafieken geven de trends in het gasverbruik van woningen weer, zonder en met temperatuurcorrectie. Dit laatste houdt in dat de invloed van warmere en koudere seizoenen eruit wordt gefilterd.

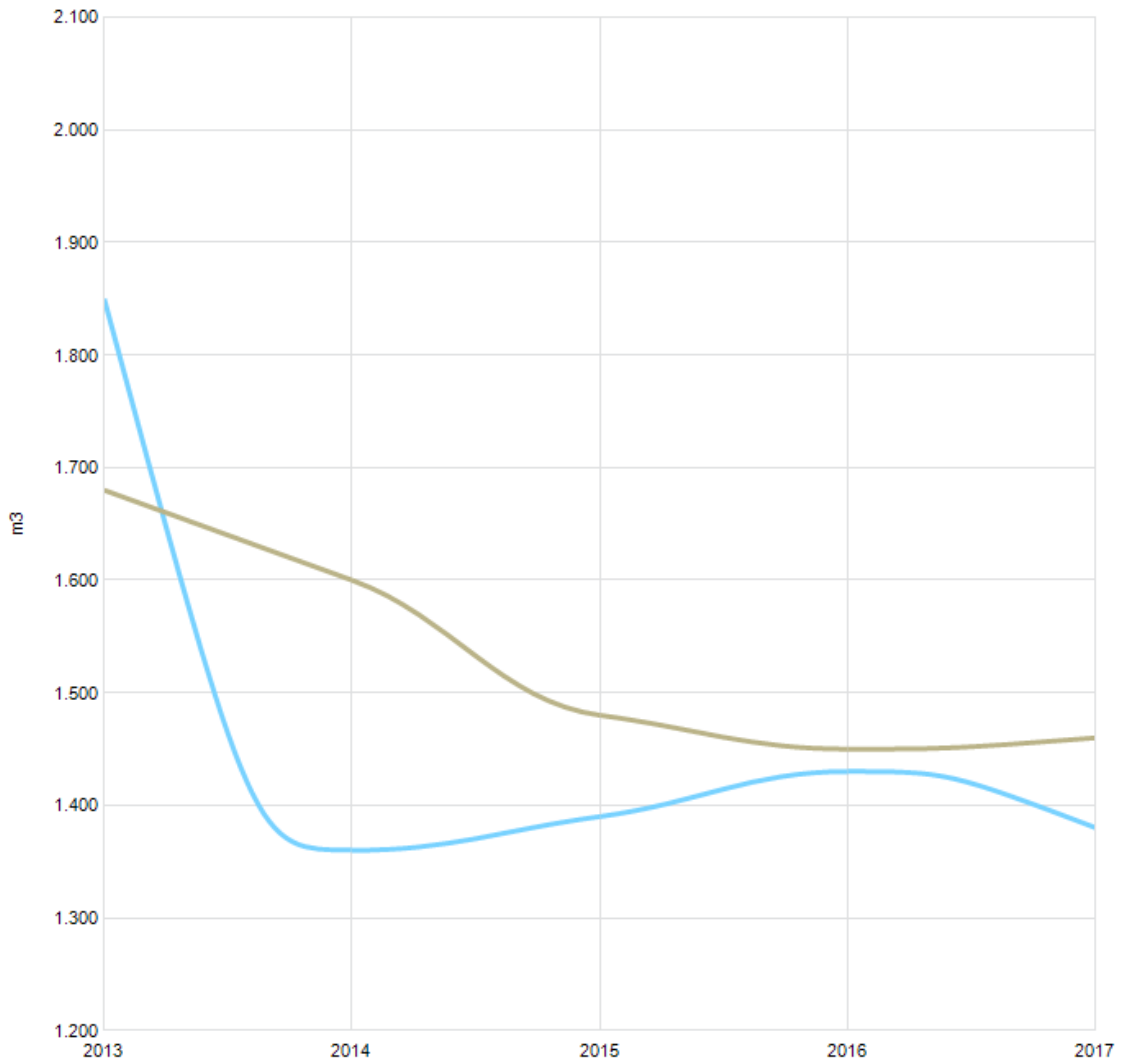
Gasverbruik totale woningvoorraad

Bron: Berekening o.b.v. gemiddelde alle woningen en aantal woningen

Gemiddeld gasverbruik woningen met een gasaansluiting in vergelijking met het gemiddelde van heel Nederland.

De gasverbruiken worden zowel voor de totale woningvoorraad als gemiddeld voor alle woningen weergegeven. De gemiddelden worden vergeleken met het Nederlands gemiddelde.

— gasaansluiting — gasaansluiting (temperatuurgecorrigeerd)
Eenheid: m3

Bron: Berekening o.b.v. gemiddelde alle woningen en aantal woningen

In de onderstaande tabel zijn de bijbehorende cijfers weergegeven.

	2013	2014	2015	2016	2017
Aantal woningen per 1 januari	11.214	11.173	11.150	11.131	11.145
Gemiddeld gasgebruik alle woningen [m3]	2.400	1.780	1.880	2.010	1.880
Correctiefactor gemiddelde buitentemperatuur gasgebruik woningen [getal]	1,101370	0,848680	0,935200	0,986110	0,946180
Gemiddeld gasgebruik alle woningen (temperatuurgecorrigeerd) [m3]	2.180	2.100	2.010	2.030	1.990
Totaal gasgebruik woningen [miljoen m3]	25,3	18,7	19,7	21,0	19,7
Totaal gasgebruik woningen (temperatuurgecorrigeerd) [miljoen m3]	22,9	22,0	21,1	21,3	20,8
Aantal woningen met gasaansluiting (benadering)	11.214	11.173	11.150	11.131	11.145
Aantal woningen met stadsverwarming (benadering)	0	0	0	0	0
Gemiddeld gasgebruik woningen met gasaansluiting [m3]	2.400	1.780	1.880	2.010	1.880
Gemiddeld gasgebruik woningen met gasaansluiting (temperatuurgecorrigeerd) [m3]	2.180	2.100	2.010	2.030	1.990

Bron: CBS - Centraal Bureau voor de Statistiek

Berekening o.b.v. gemiddelde alle woningen en aantal woningen

Toelichting: De woningvoorraad in deze tabel is afkomstig van het CBS, en kan hierdoor mogelijk afwijken van eerder getoonde tabellen waarin de woningvoorraad getoond wordt uit het Systeem Woningvoorraad van ABF-Research.

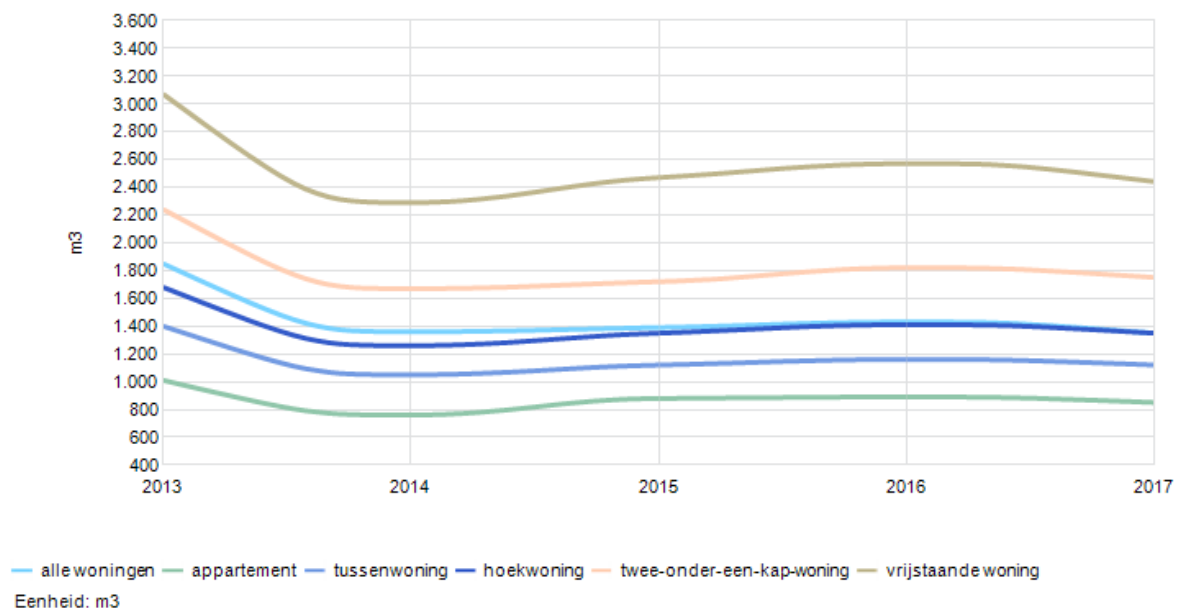
De gemiddelde gasverbruiken worden afgerond op 50 eenheden. Het gemiddelde gasverbruik van alle woningen wordt vermenigvuldigd met het aantal woningen op 1 januari van het betreffende jaar. De gasverbruiken worden gedeeld door de temperatuurcorrectiefactor om het temperatuurgecorrigeerde gebruik te bepalen. De temperatuurgecorrigeerde gemiddelden worden vervolgens afgerond op 50 m3. In gemeenten waar ook woningen met warmtelevering aanwezig zijn, zijn twee gemiddelde gasverbruiken beschikbaar:

- Het gemiddelde gasverbruik van alle woningen (zowel woningen met een gas- als woningen met een warmteaansluiting);
- Het gemiddelde gasverbruik van de woningen met een gasaansluiting).

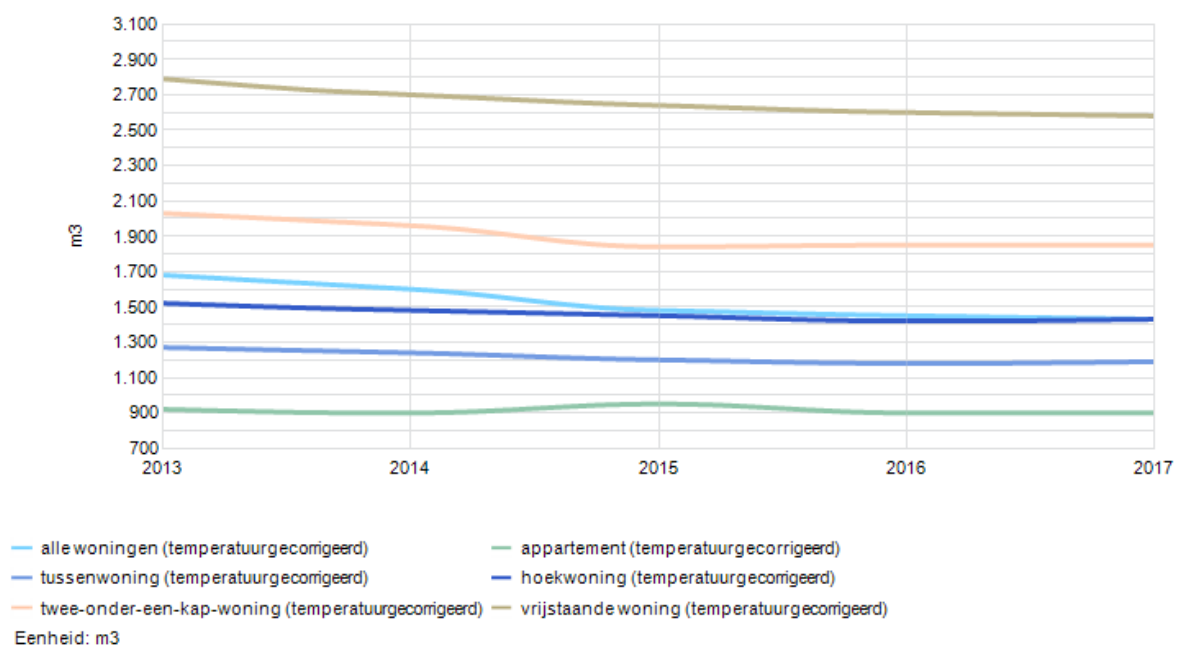
Het eerste gemiddelde ligt in die gemeenten lager dan het laatste gemiddelde, omdat in het eerste geval het totale gasverbruik wordt gemiddeld over alle woningen, ook die met een warmteaansluiting. Voor het beleidsmatig beoordelen van het gemiddelde gasverbruik is het tweede gemiddelde relevant.

Gemiddelde gasverbruik van de verschillende woningtypes

Onderstaand ziet u de trends in het gemiddelde gasverbruik van de verschillende woningtypes, respectievelijk zonder en met temperatuurcorrectie.

Bron: CBS - Centraal Bureau voor de Statistiek

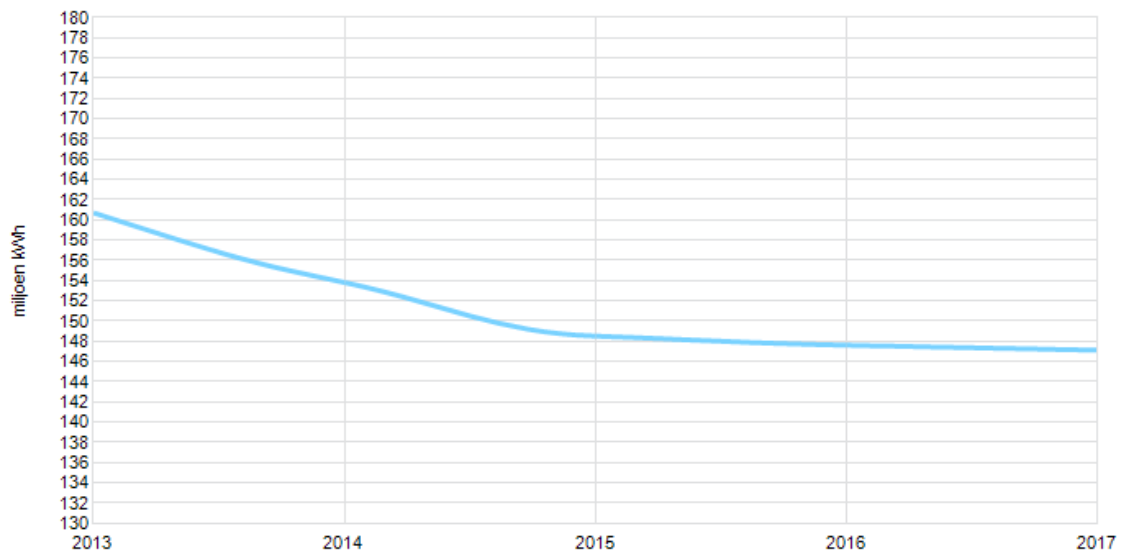
Bron: CBS - Centraal Bureau voor de Statistiek

Elektriciteitsgebruik woningen

De volgende grafieken betreffen de trends in het elektriciteitsgebruik van woningen. De elektriciteitsgebruiken worden zowel voor de totale woningvoorraad als gemiddeld weergegeven. Het gemiddelde wordt vergeleken met het Nederlands gemiddelde.

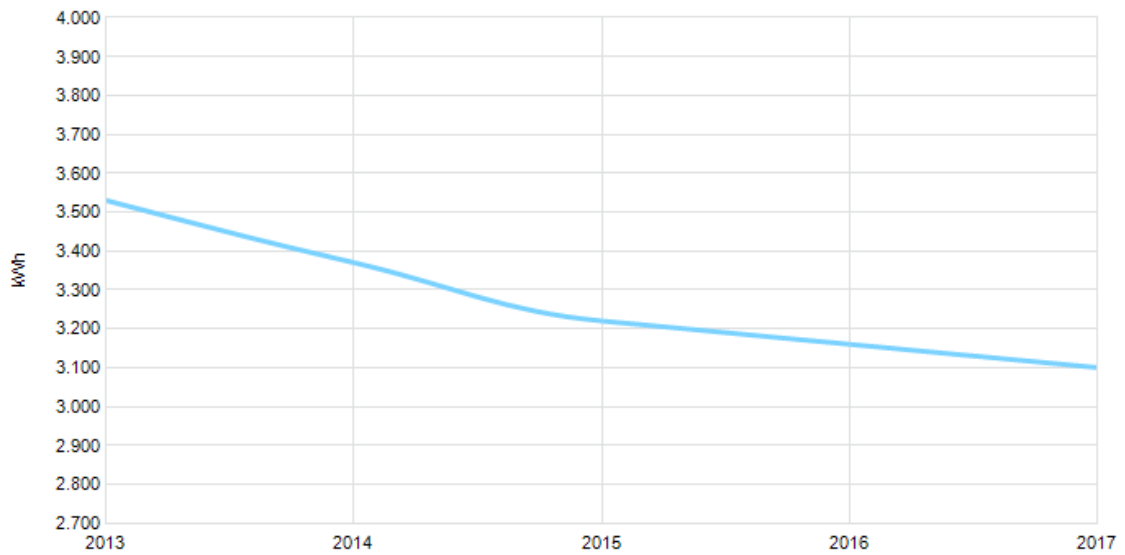
Elektriciteitsgebruik totale woningvoorraad

Eenheid: miljoen kWh

Bron: Berekening o.b.v. gemiddelde alle woningen en aantal woningen

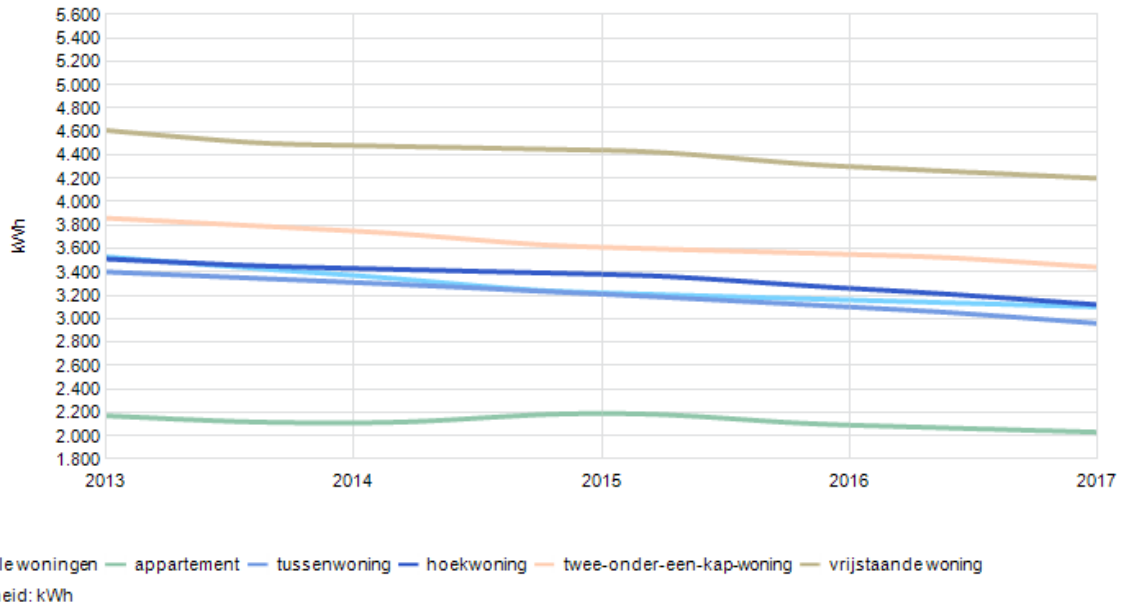
Gemiddeld elektriciteitsgebruik van Gemeente Ede vergeleken met Nederland

Eenheid: kWh

Bron: CBS - Centraal Bureau voor de Statistiek

Gemiddeld elektriciteitsgebruik woningen

Bron: CBS - Centraal Bureau voor de Statistiek

In de onderstaande tabel de bijbehorende cijfers:

	2013	2014	2015	2016	2017
Aantal woningen per 1 januari	47.600	47.757	48.250	48.915	49.703
Gemiddeld elektriciteitsgebruik alle woningen [kWh]	3.530	3.370	3.220	3.160	3.100
Totaal elektriciteitsgebruik woningen [miljoen kWh]	160,7	153,8	148,5	147,6	147,1
Gemiddeld elektriciteitsgebruik appartement [kWh]	2.170	2.110	2.190	2.090	2.030
Gemiddeld elektriciteitsgebruik tussenwoning [kWh]	3.400	3.310	3.210	3.100	2.960
Gemiddeld elektriciteitsgebruik hoekwoning [kWh]	3.510	3.430	3.380	3.260	3.120
Gemiddeld elektriciteitsgebruik twee-onder-een-kap-woning [kWh]	3.860	3.750	3.610	3.550	3.440
Gemiddeld elektriciteitsgebruik vrijstaande woning [kWh]	4.610	4.480	4.440	4.300	4.200

Bron: CBS - Centraal Bureau voor de Statistiek

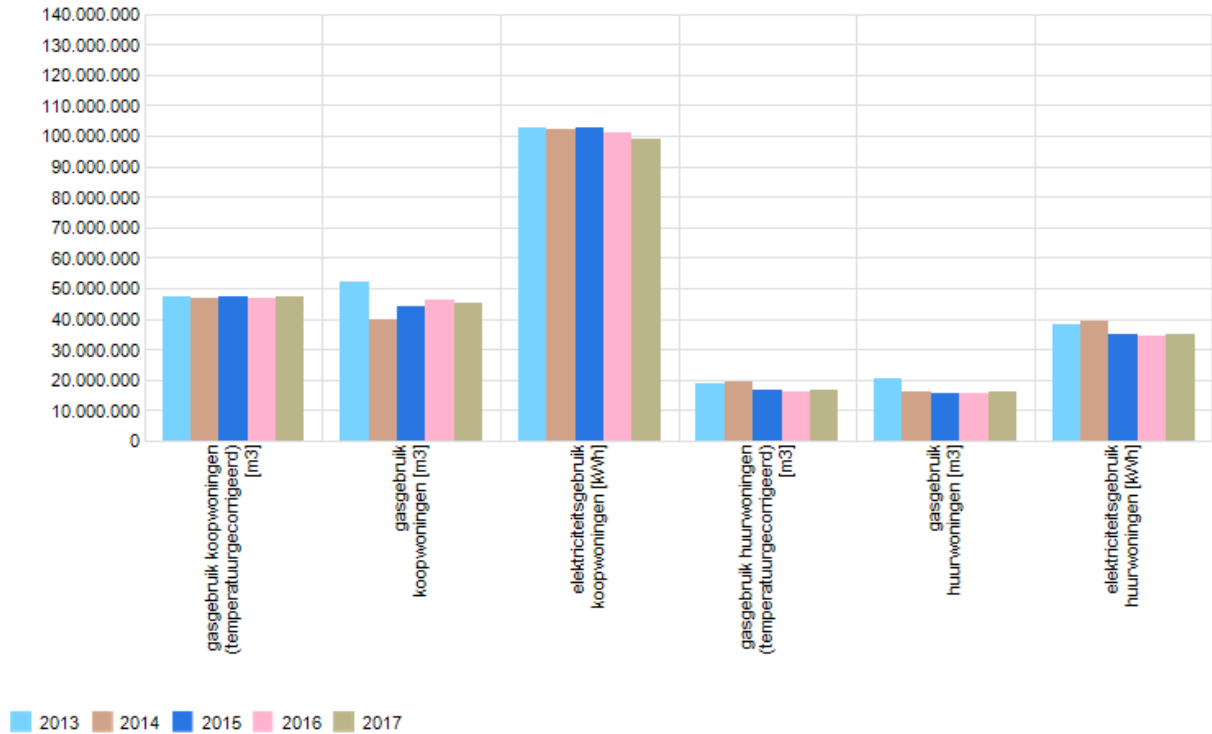
Berekening o.b.v. gemiddelde alle woningen en aantal woningen

Toelichting: Het CBS publiceert het gemiddelde gas- en elektriciteitsgebruik van alle woningen (afgerond op 50 eenheden) en het totaal aantal woningen. Rijkswaterstaat bepaalt de totale gas- en elektriciteitsgebruiken door het gemiddelde gebruik van alle woningen te vermenigvuldigen met het totale aantal woningen (in de gemeente, per 1 januari van een bepaald jaar) en een correctiefactor.

Overzicht Energiegebruik in huur- en koopwoningen

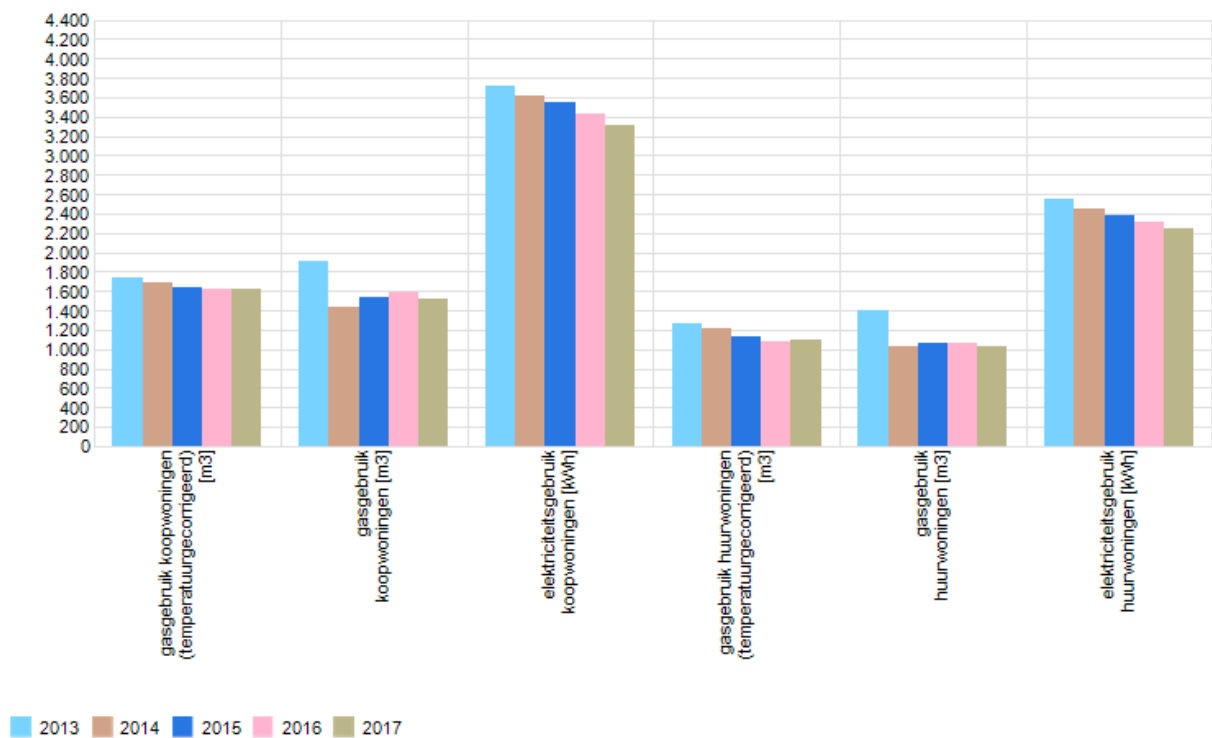
De onderstaande staafdiagrammen geven een overzicht van de ontwikkeling in de totale en gemiddelde gas- en elektriciteitsgebruiken van huur- en koopwoningen. NB: De populatie huur- en koopwoningen verschilt van jaar op jaar, niet alleen omdat er sloop en nieuwbouw wordt gepleegd, maar ook omdat huurwoningen (kunnen) worden verkocht en koopwoningen te huur (kunnen) worden aangeboden. Omdat van een klein deel van de woningen de eigendomsituatie onbekend is, is de som van het energiegebruik van de huur- en koopwoningen meestal niet gelijk aan het energiegebruik van alle woningen.

Totaal elektriciteits- en gasverbruik huur- en koopwoningen

Bron: Berekening o.b.v. gemiddelde alle woningen en aantal woningen

Gemiddeld elektriciteits- en gasverbruik huur- en koopwoningen

Bron: CBS - Centraal Bureau voor de Statistiek, Berekening o.b.v. gemiddelde alle woningen en aantal woningen

In de onderstaande tabel ziet u de bijbehorende cijfers:

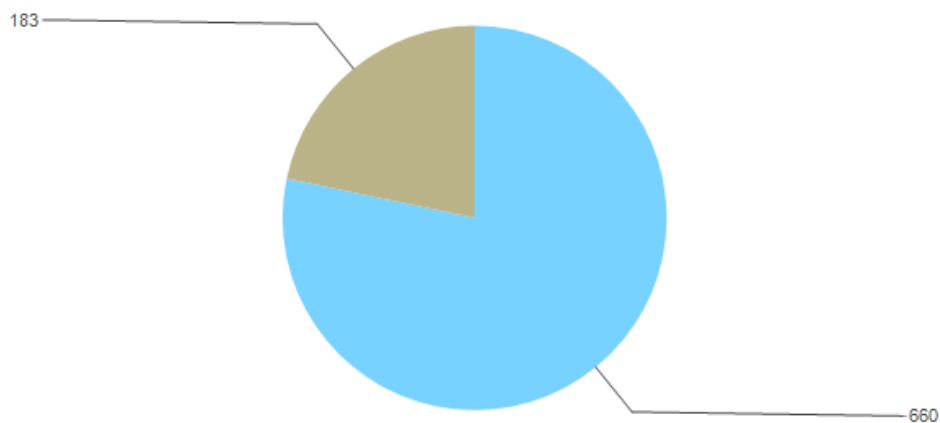
	2013	2014	2015	2016	2017
Totaal gasgebruik huurwoningen (temperatuurcorrectie) [m3]	18.686.000	19.086.000	16.457.000	15.906.000	16.857.000
Totaal gasgebruik huurwoningen [m3]	20.580.000	16.198.000	15.390.000	15.685.000	15.950.000
Totaal gasgebruik koopwoningen (temperatuurcorrectie) [m3]	47.304.000	46.885.000	47.036.000	46.878.000	47.526.000
Totaal gasgebruik koopwoningen [m3]	52.099.000	39.791.000	43.988.000	46.227.000	44.968.000
Gemiddeld gasgebruik huurwoningen (temperatuurcorrectie) [m3]	1.270	1.210	1.130	1.080	1.090
Gemiddeld gasgebruik huurwoningen [m3]	1.390	1.030	1.060	1.070	1.030
Gemiddeld gasgebruik koopwoningen (temperatuurcorrectie) [m3]	1.730	1.680	1.650	1.620	1.610
Gemiddeld gasgebruik koopwoningen [m3]	1.910	1.430	1.540	1.600	1.530
Totaal elektriciteitsgebruik huurwoningen [kWh]	38.157.000	39.041.000	35.038.000	34.661.000	35.074.000
Totaal elektriciteitsgebruik koopwoningen [kWh]	102.955.000	102.141.000	102.945.000	101.063.000	98.915.000
Gemiddeld elektriciteitsgebruik huurwoningen [kWh]	2.540	2.450	2.380	2.320	2.240
Gemiddeld elektriciteitsgebruik koopwoningen [kWh]	3.710	3.610	3.550	3.430	3.310

Bron: Berekening o.b.v. gemiddelde alle woningen en aantal woningen

CBS - Centraal Bureau voor de Statistiek

Warmtevoorziening woningvoorraad

Het onderstaande taartdiagram betreft een uitsplitsing van de verschillende energiedragers die ingezet worden voor de verwarming van woningen.

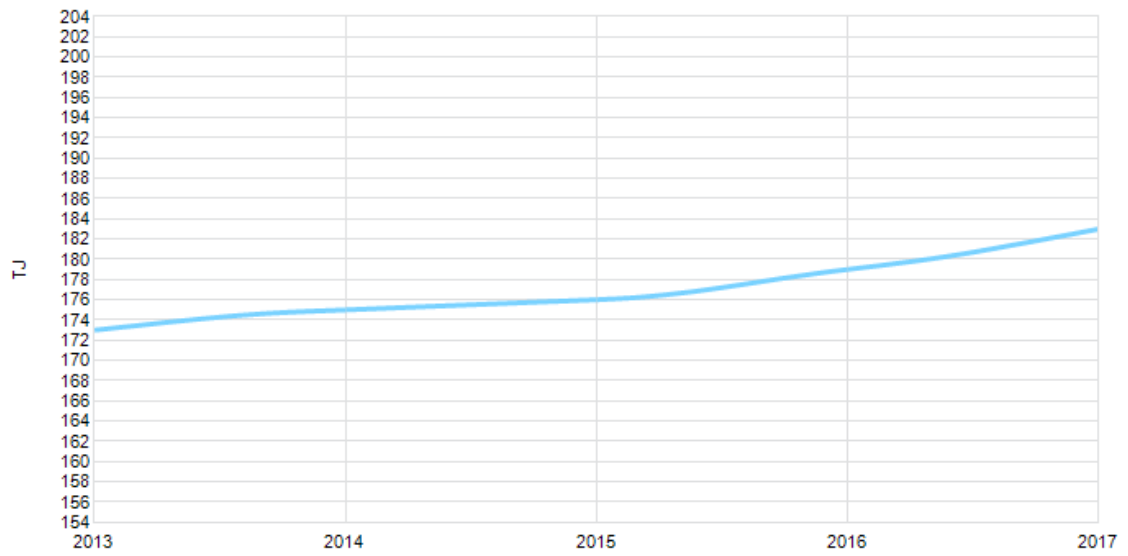
■ Totaal gasgebruik woningen (temperatuurcorrectie)
 ■ Stadswarmte woningen temperatuurcorrectie (schatting)
 ■ Houtkachels woningen hern. warmte

Eenheid: TJ

Bron: Berekening o.b.v. gem. per woning en aantal woningen, Rijkswaterstaat Modelmatige verdeling Nederlands totaal, Inschatting o.b.v. kentallen

Hernieuwbare warmte door houtkachels in woningen

Onderstaande grafiek geeft de trend weer in het totaal gebruik van hernieuwbare warmte door houtkachels in woningen. NB: Dit betreft een schatting, omdat het aantal houtkachels en de gebruikte hoeveelheid hout niet worden geregistreerd.

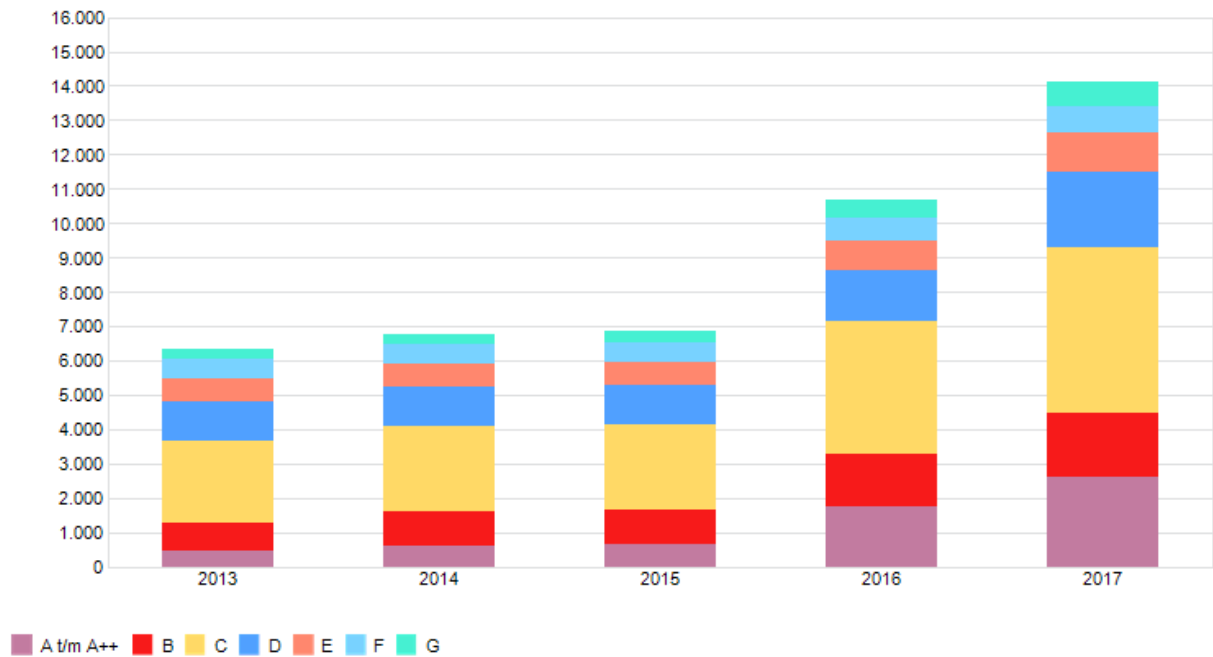
Eenheid: TJ

Bron: Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal

Overige indicatoren woningen

Energielabels

Deze grafiek geeft de verdeling van de geregistreerde energielabels weer. Eronder staan de bijbehorende aantallen. NB: Deze registratie betreft geen representatieve steekproef van de woningvoorraad, maar is het resultaat van registratie van het energielabel door de eigenaren van woningen op door hen bepaalde tijdstippen en vanwege door hen bepaalde redenen (bv. verkoop of verhuur).

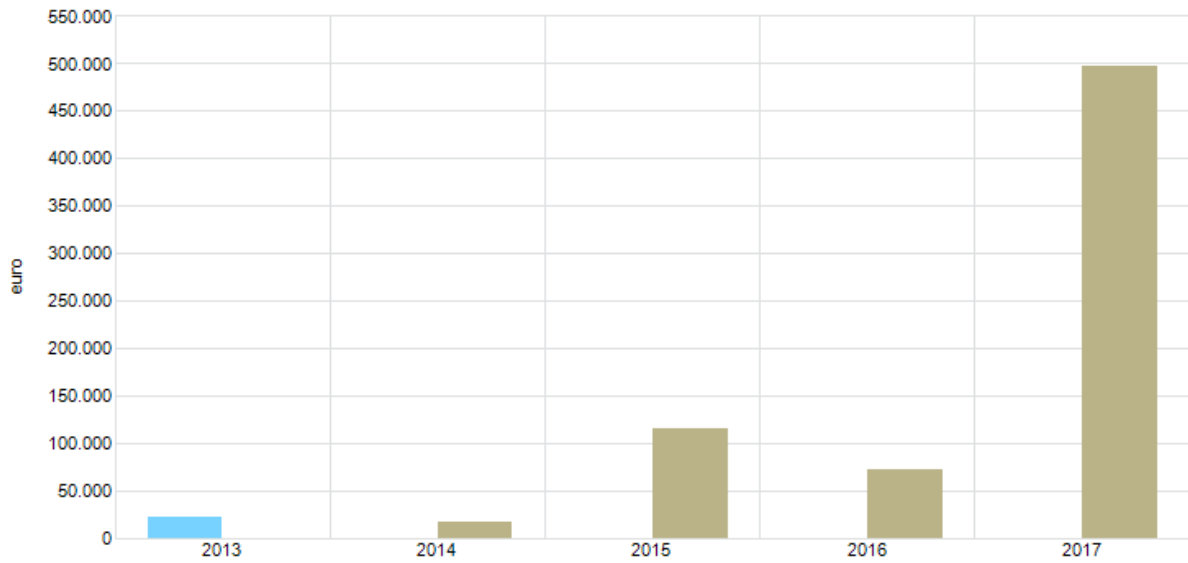
Bron: Registratiesysteem voor energielabels van gebouwen, RVO, bewerking door ABF Research

	2013	2014	2015	2016	2017
Woningen met geldig energielabel A t/m A++	464	608	633	1.728	2.603
Woningen met geldig energielabel B	791	1.007	1.014	1.561	1.888
Woningen met geldig energielabel C	2.422	2.466	2.473	3.853	4.791
Woningen met geldig energielabel D	1.151	1.165	1.167	1.499	2.232
Woningen met geldig energielabel E	661	666	671	855	1.114
Woningen met geldig energielabel F	563	566	568	667	778
Woningen met geldig energielabel G	302	302	311	516	692

Bron: Registratiesysteem voor energielabels van gebouwen, RVO, bewerking door ABF Research

Duurzaamheidsleningen

De volgende grafiek en bijbehorende tabel geven het aantal leningen en het uitgeleende bedrag weer van zowel lokale, provinciale als de nationale duurzaamheids- c.q. energiebespaarleningen.

■ Lokale en/of provinciale duurzaamheidslening
 ■ Nationale Energiebespaarlening
 Eenheid: euro

Bron: Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten (SVn)

	2013	2014	2015	2016	2017
Aantal leningen lokale en/of provinciale duurzaamheidslening	1	0	0	0	0
Aantal leningen Nationale Energiebespaarlening	0	2	7	7	12
Geleend bedrag lokale en/of provinciale duurzaamheidslening [euro]	22.600	0	0	0	0
Geleend bedrag Nationale Energiebespaarlening [euro]	0	16.706	115.613	72.152	497.306

Bron: Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten (SVn)

I.1.2 Commerciële Dienstverlening (SBI G, H, I, J, K, L, M, N)

Onder commerciële dienstverlening vallen de volgende branches:

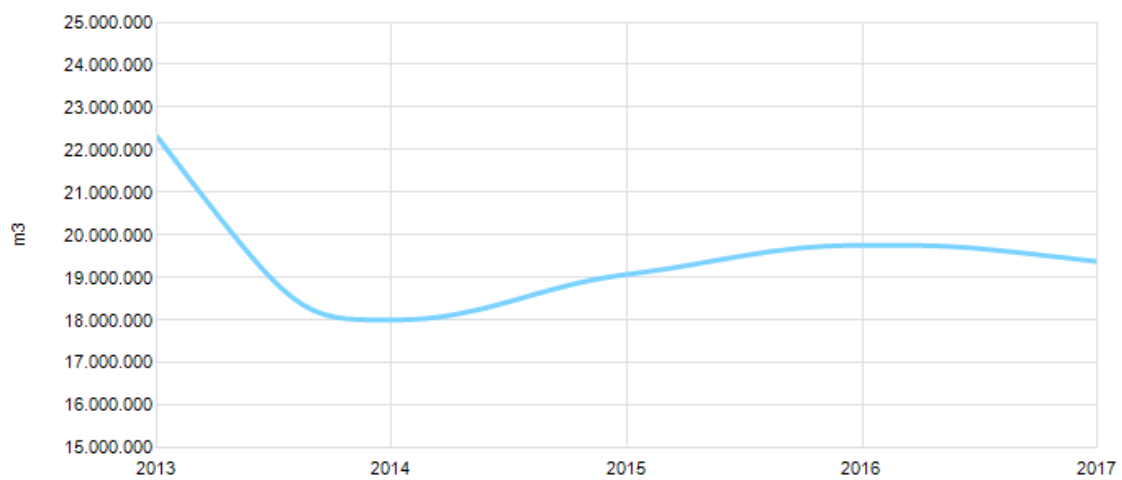
- Groot- en detailhandel, reparatie van auto's (SBI G);
- Vervoer en Opslag (incl. railverkeer) (SBI H);
- Horeca (SBI I);
- Informatie en communicatie (SBI J);
- Financiële dienstverlening (SBI K);
- Verhuur en verkoop van vastgoed (SBI L);
- Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten (SBI M);
- Administratieve en ondersteunende dienstverlening (SBI N).

Het streven van de thematafel energiebesparing bij bedrijven is dat alle bedrijven in Gelderland in 2020 alle erkende maatregelen conform de Wet Milieubeheer hebben getroffen.

Energielevering aan de Commerciële Dienstverlening

De volgende grafieken bieden inzicht in de trends in de levering van gas en elektriciteit aan de Commerciële dienstverlening als geheel en gedifferentieerd naar de verschillende sectoren.

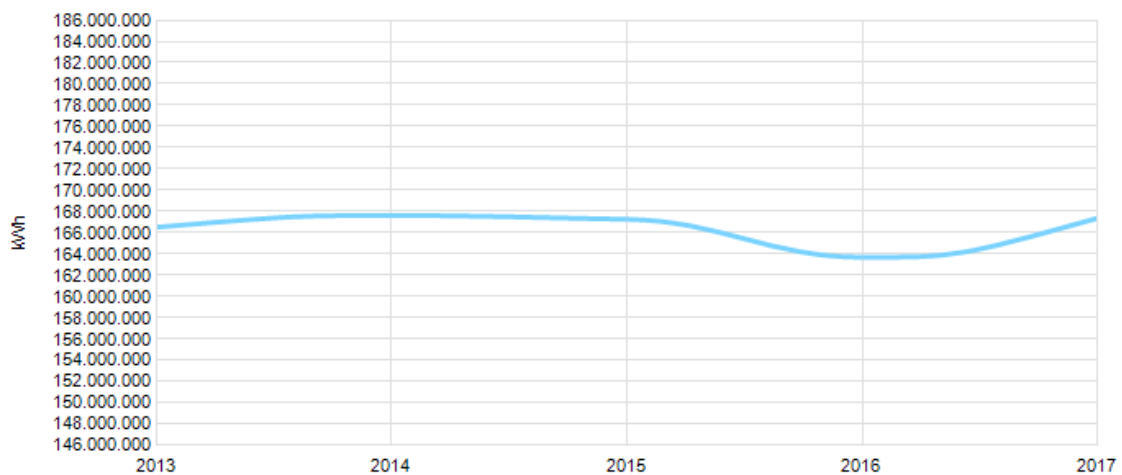
Totaal gas geleverd aan de commerciële dienstverlening

Eenheid: m³

Bron: Optelling en waar nodig bijschatting o.b.v. CBS-gegevens

Totaal elektriciteit geleverd aan de commerciële dienstverlening

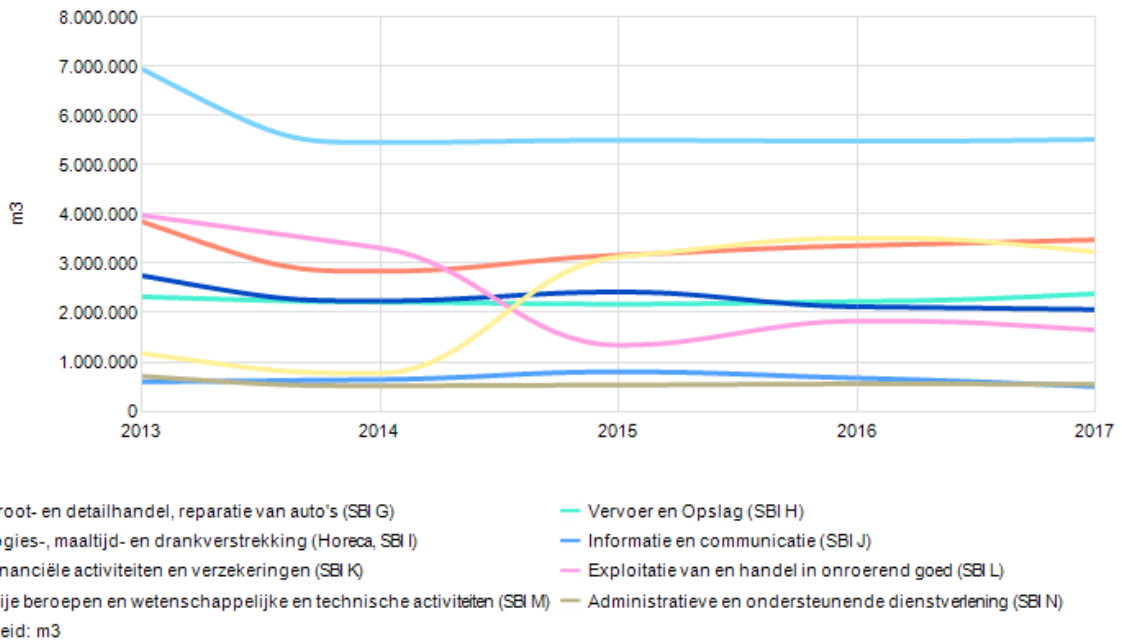
Eenheid: kWh

Bron: Optelling en waar nodig bijschatting o.b.v. CBS-gegevens

Gas geleverd aan de afzonderlijke branches in de commerciële dienstverlening:

NB: Deze waarden voor de gaslevering zijn niet temperatuurgecorrigeerd.

Bron: CBS o.b.v. klantenbestanden netbeheerders openbare net

Tabel met de bijbehorende cijfers van de gaslevering. Deze zijn afgerond op 1000.

	2013	2014	2015	2016	2017
Groot- en detailhandel, reparatie van auto's (SBI G)	6.948.000	5.455.000	5.500.000	5.482.000	5.516.000
Vervoer en Opslag (SBI H)	2.323.000	2.217.000	2.174.000	2.228.000	2.383.000
Logies-, maaltijd- en drankverstrekking (Horeca, SBI I)	3.850.000	2.842.000	3.169.000	3.360.000	3.478.000
Informatie en communicatie (SBI J)	595.000	643.000	801.000	672.000	501.000
Financiële activiteiten en verzekeringen (SBI K)	2.751.000	2.239.000	2.421.000	2.121.000	2.065.000
Exploitatie van en handel in onroerend goed (SBI L)	3.977.000	3.314.000	1.339.000	1.830.000	1.650.000
Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten (SBI M)	1.178.000	774.000	3.139.000	3.514.000	3.234.000
Administratieve en ondersteunende dienstverlening (SBI N)	711.000	517.000	531.000	552.000	548.000
Commerciële Dienstverlening	22.333.000	18.001.000	19.074.000	19.759.000	19.375.000

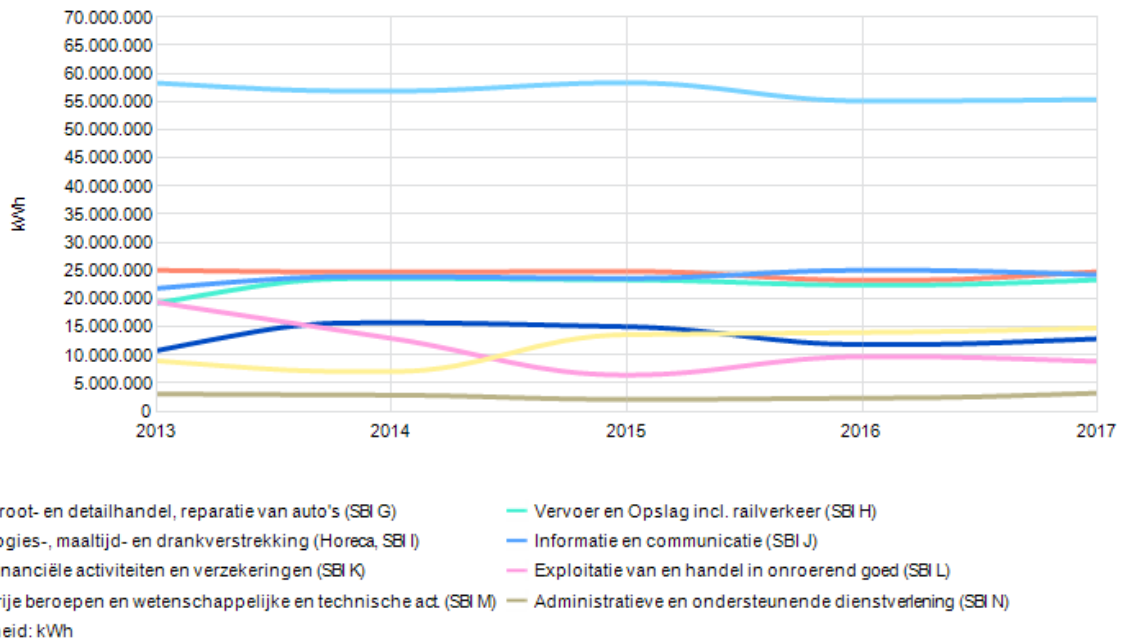
Eenheid: m³

Bron: CBS o.b.v. klantenbestanden netbeheerders openbare net

Optelling en waar nodig bijschatting o.b.v. CBS-gegevens

Elektriciteit geleverd aan de commerciële dienstverlening

Hieronder een weergave van de trends in de elektriciteit geleverd aan de afzonderlijke branches in de commerciële dienstverlening.

Bron: CBS o.b.v. klantenbestanden netbeheerders openbare net

Tabel met de bijbehorende cijfers van de elektriciteit geleverd. Deze zijn afgerond op 1000.

	2013	2014	2015	2016	2017
Groot- en detailhandel, reparatie van auto's (SBI G)	58.302.000	56.872.000	58.341.000	55.125.000	55.349.000
Vervoer en Opslag incl. railverkeer (SBI H)	19.188.000	23.567.000	23.329.000	22.426.000	23.312.000
Logies-, maaltijd- en drankverstrekking (Horeca, SBI I)	25.051.000	24.729.000	24.850.000	23.271.000	24.816.000
Informatie en communicatie (SBI J)	21.817.000	23.901.000	23.608.000	25.021.000	24.212.000
Financiële activiteiten en verzekeringen (SBI K)	10.760.000	15.705.000	15.008.000	11.843.000	12.858.000
Exploitatie van en handel in onroerend goed (SBI L)	19.378.000	12.938.000	6.420.000	9.679.000	8.840.000
Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische act. (SBI M)	8.961.000	7.044.000	13.605.000	13.997.000	14.756.000
Administratieve en ondersteunende dienstverlening (SBI N)	3.054.000	2.855.000	2.091.000	2.318.000	3.225.000
Commerciële Dienstverlening	166.511.000	167.611.000	167.252.000	163.680.000	167.368.000

Eenheid: kWh

Bron: CBS o.b.v. klantenbestanden netbeheerders openbare net

Optelling en waar nodig bijinschatting o.b.v. CBS-gegevens

I.1.3 Publieke Dienstverlening (SBI O, P, Q, R, S, U)

Onder publieke dienstverlening vallen de volgende branches:

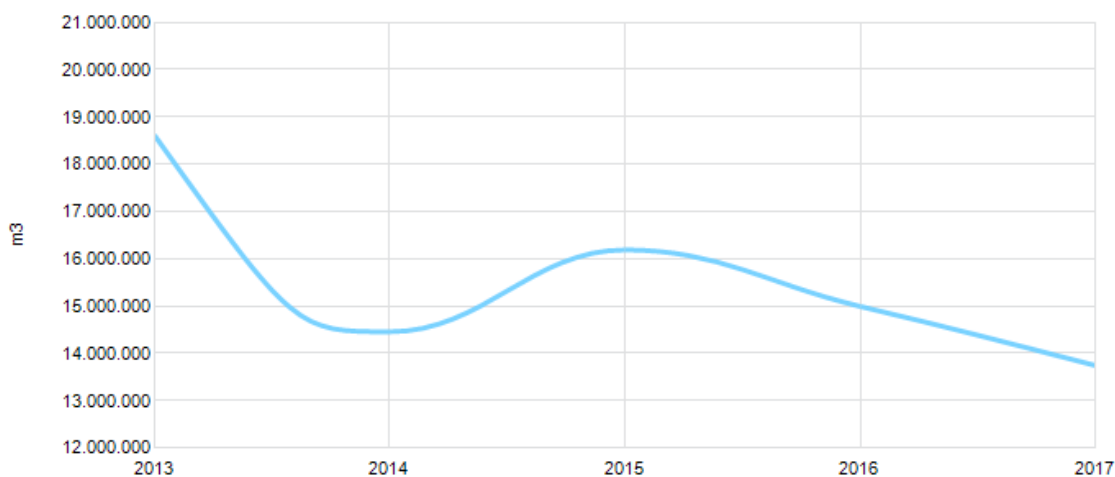
- Openbaar bestuur, defensie en verplichte sociale verzekeringen (SBI O);
- Onderwijs (SBI P);
- Gezondheids- en welzijnszorg (SBI Q);
- Kunst, amusement en recreatie (SBI R);
- Overige dienstverlening (SBI S);

De implementatie van de Wet Milieubeheer geldt ook voor de publieke sector. Echter met de inrichting van een Tafel 'Voorbeeldige Overheid' wordt er binnen het Gelders Energieakkoord een signaal gegeven dat de overheid een rol als koploper wil vervullen voor zover het het nemen van maatregelen betreft.

Energie geleverd aan de Publieke Dienstverlening

De volgende grafieken en bijbehorende tabellen geven de trends weer in de levering van gas en elektriciteit aan de Publieke Dienstverlening als geheel.

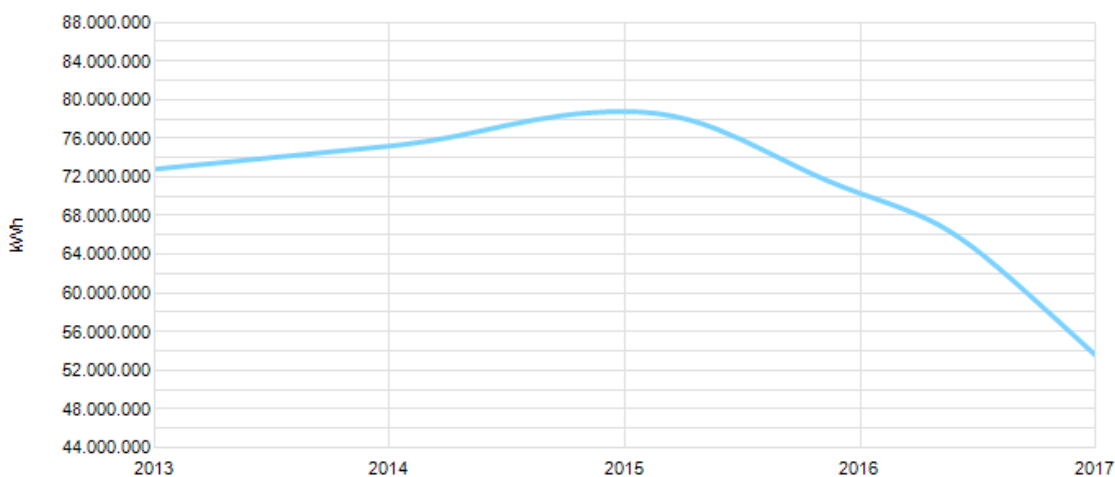
Totaal gas geleverd aan de publieke dienstverlening

Eenheid: m3

Bron: Optelling en waar nodig bijschatting o.b.v. CBS-gegevens

Totaal elektriciteit geleverd aan de Publieke dienstverlening

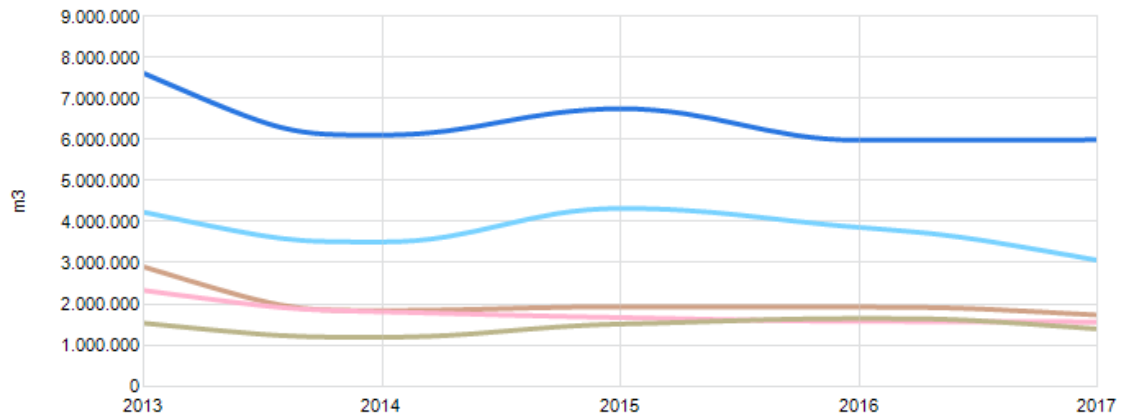

Eenheid: kWh

Bron: Optelling en waar nodig bijschatting o.b.v. CBS-gegevens

Gas geleverd aan de Publieke dienstverlening opgesplitst in sectoren

Hieronder de trends in het geleverde gas voor de afzonderlijke branches in de Publieke dienstverlening. NB. Deze waarden voor het geleverde gas zijn niet temperatuurgecorrigeerd.

- Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen (SBI O)
  - Onderwijs (SBI P)
  - Gezondheids- en welzijnszorg (SBI Q)
  - Kunst, amusement en recreatie (SBI R)
  - Overige dienstverlening (SBI S)
- Eenheid: m3

Bron: CBS o.b.v. klantenbestanden netbeheerders openbare net

Onderstaand de bijbehorende cijfers van geleverd gas, afgerond op 1000.

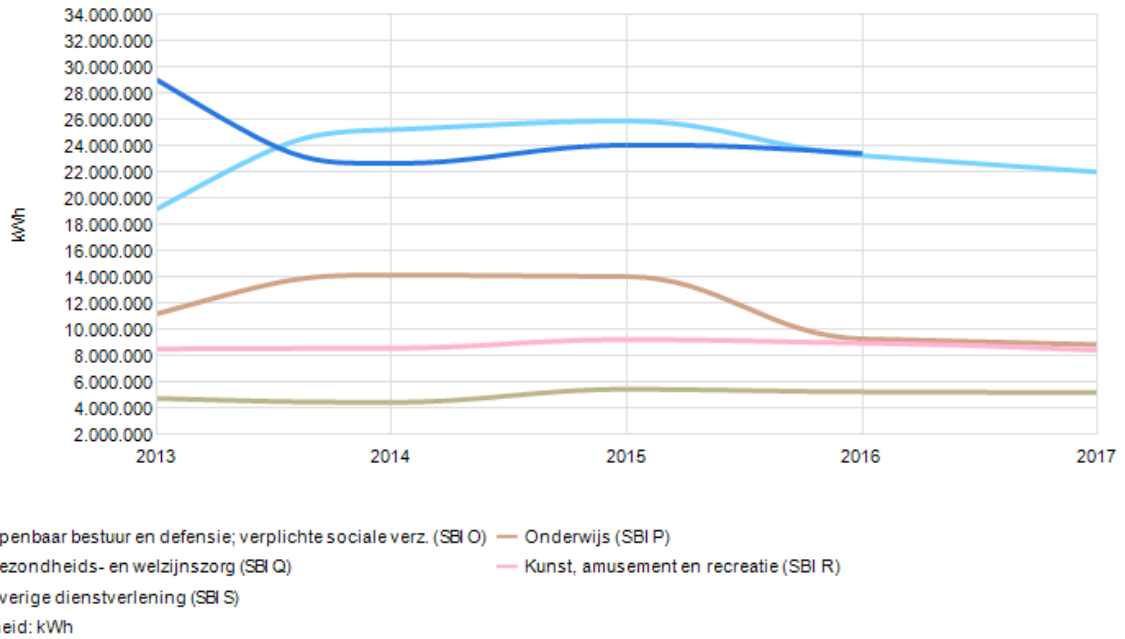
	2013	2014	2015	2016	2017
Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen (SBI O)	4.233.000	3.507.000	4.326.000	3.864.000	3.062.000
Onderwijs (SBI P)	2.904.000	1.839.000	1.929.000	1.921.000	1.729.000
Gezondheids- en welzijnszorg (SBI Q)	7.616.000	6.110.000	6.753.000	5.987.000	5.996.000
Kunst, amusement en recreatie (SBI R)	2.329.000	1.808.000	1.667.000	1.574.000	1.560.000
Overige dienstverlening (SBI S)	1.530.000	1.189.000	1.511.000	1.642.000	1.391.000
Publieke Dienstverlening	18.612.000	14.453.000	16.186.000	14.988.000	13.738.000

Eenheid: m3

Bron: CBS o.b.v. klantenbestanden netbeheerders openbare net

Optelling en waar nodig bijschatting o.b.v. CBS-gegevens

Geleverde elektriciteit aan de Publieke dienstverlening, opgesplitst in sectoren

Bron: CBS o.b.v. klantenbestanden netbeheerders openbare net

Onderstaand de bijbehorende cijfers van de levering van elektriciteit, afgerond op 1000.

	2013	2014	2015	2016	2017
Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verz. (SBI O)	19.195.000	25.262.000	25.909.000	23.273.000	22.026.000
Onderwijs (SBI P)	11.220.000	14.166.000	14.063.000	9.315.000	8.878.000
Gezondheids- en welzijnszorg (SBI Q)	29.069.000	22.677.000	24.068.000	23.445.000	?
Kunst, amusement en recreatie (SBI R)	8.548.000	8.610.000	9.257.000	8.988.000	8.439.000
Overige dienstverlening (SBI S)	4.778.000	4.487.000	5.471.000	5.273.000	5.218.000
Publieke Dienstverlening	72.810.000	75.202.000	78.768.000	70.294.000	53.521.000

Eenheid: kWh

Bron: CBS o.b.v. klantenbestanden netbeheerders openbare net

Optelling en waar nodig bijschatting o.b.v. CBS-gegevens

Elektriciteitsgebruik Openbare Verlichting en Verkeersregelinstallaties (VRI's)

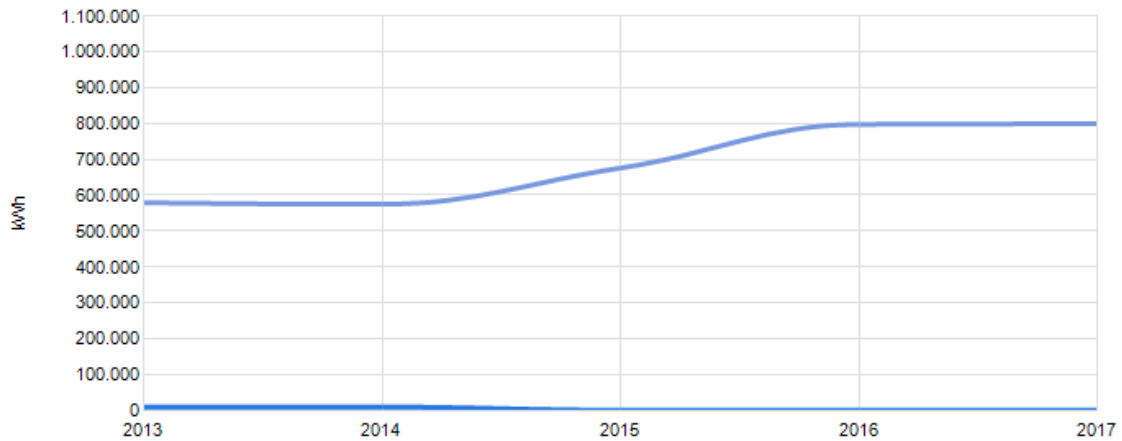
Een belangrijke ambitie van de sector Overheid betreft het verduurzamen van de openbare verlichting van gemeenten en provincies. In onderstaand overzicht de elektriciteitsgebruikgegevens van de openbare verlichting en verkeersregelinstallaties, voor zover desbetreffende overheid toestemming voor publicatie heeft gegeven. N.B. In de rapportage voor Gelderland zijn de totalen weergegeven van de deelnemende gemeenten.

	2013	2014	2015	2016	2018
Gecalculeerd elektriciteitsgebruik Openbare Verlichting en VRI's deelnemende gemeente(n) [kWh]	1.033.000	1.033.000			871.000
Percentage elektriciteitsbesparing Openbare Verlichting en VRI's t.o.v. 2013 deelnemende gemeente(n) [%]		0,0			15,7

Bron: Rijkswaterstaat Energiemonitoring Openbare Verlichting

Elektriciteitsgebruik Rijkswaterstaat

Voor de sector Overheid wordt eveneens in het volgende overzicht de gegevens van het elektriciteitsgebruik van Rijkswaterstaat weergegeven, verdeeld in een aantal gebruiksfuncties.

- bruggen en dammen Rijkswaterstaat
  - kantoren Rijkswaterstaat
  - kleine gebouwen Rijkswaterstaat
  - meetstations Rijkswaterstaat
  - openbare verlichting en VRI's Rijkswaterstaat
  - pompen en gemalen Rijkswaterstaat
  - radarposten Rijkswaterstaat
  - sluizen en stuwen Rijkswaterstaat
  - tunnels Rijkswaterstaat
  - verkeerscentrales Rijkswaterstaat
  - vuurtorens Rijkswaterstaat
- Eenheid: kWh

Bron: Rijkswaterstaat Energiemonitoring Rijksoverheid

	2013	2014	2015	2016	2017
Elektriciteitsgebruik bruggen en dammen Rijkswaterstaat	1.195	643	0	0	0
Elektriciteitsgebruik kantoren Rijkswaterstaat					
Elektriciteitsgebruik kleine gebouwen Rijkswaterstaat					
Elektriciteitsgebruik meetstations Rijkswaterstaat					
Elektriciteitsgebruik openbare verlichting en VRI's Rijkswaterstaat	578.946	575.121	676.204	797.796	799.721
Elektriciteitsgebruik pompen en gemalen Rijkswaterstaat	9.108	9.108	0	0	0
Elektriciteitsgebruik radarposten Rijkswaterstaat					
Elektriciteitsgebruik sluizen en stuwen Rijkswaterstaat					
Elektriciteitsgebruik tunnels Rijkswaterstaat					
Elektriciteitsgebruik verkeerscentrales Rijkswaterstaat					
Elektriciteitsgebruik vuurtorens Rijkswaterstaat					

Eenheid: kWh

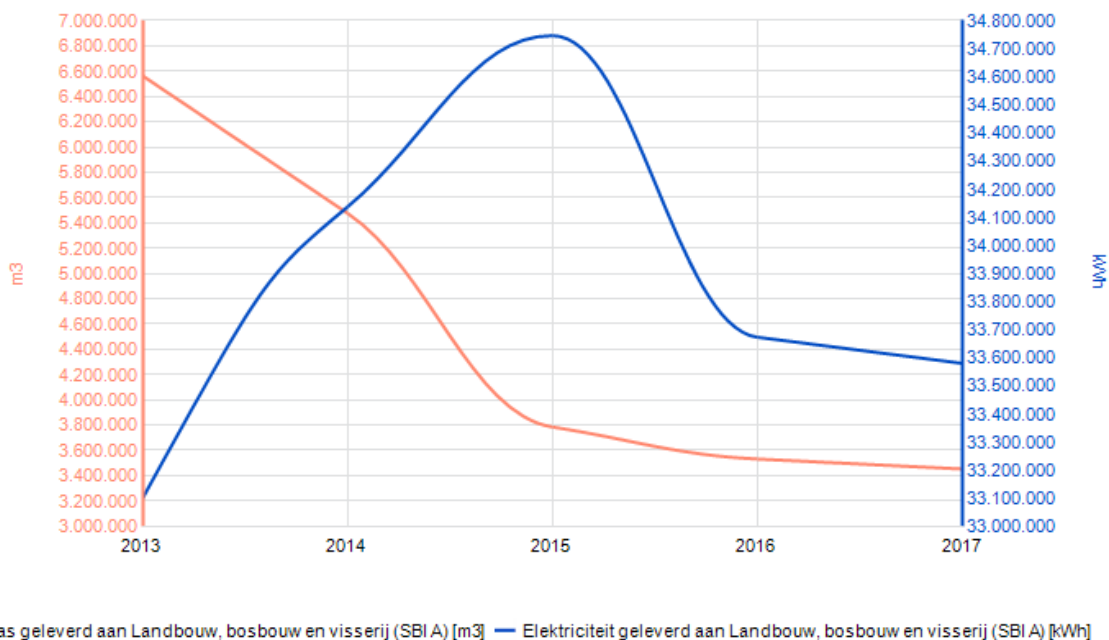
Bron: Rijkswaterstaat Energiemonitoring Rijksoverheid

I.2 Landbouw, bosbouw en visserij (SBI A)

LTO heeft zowel landelijk als in Gelderland het Energieakkoord ondertekend. Zoals aangegeven in GEA pleit LTO ervoor dat alle agrarische bedrijven op korte termijn energieneutraal en op den duur zelfs energieleverend en/of klimaatneutraal zijn.

Energie geleverd aan de Landbouw, bosbouw en visserij (SBI A)

Onderstaand ziet u de trends in het gas en elektriciteit geleverd aan de sector Landbouw, bosbouw en visserij.

Bron: CBS o.b.v. klantenbestanden netbeheerders openbare net

In onderstaande tabel de bijbehorende cijfers, afgerond op 1000.

	2013	2014	2015	2016	2017
Gas geleverd aan Landbouw, bosbouw en visserij (SBI A) [m³]	6.564.000	5.476.000	3.785.000	3.531.000	3.452.000
Elektriciteit geleverd aan Landbouw, bosbouw en visserij (SBI A) [kWh]	33.099.000	34.137.000	34.747.000	33.673.000	33.580.000

Bron: CBS o.b.v. klantenbestanden netbeheerders openbare net

I.3 Industrie, Energie, Afval en Water (SBI's B, C, D, E en F)

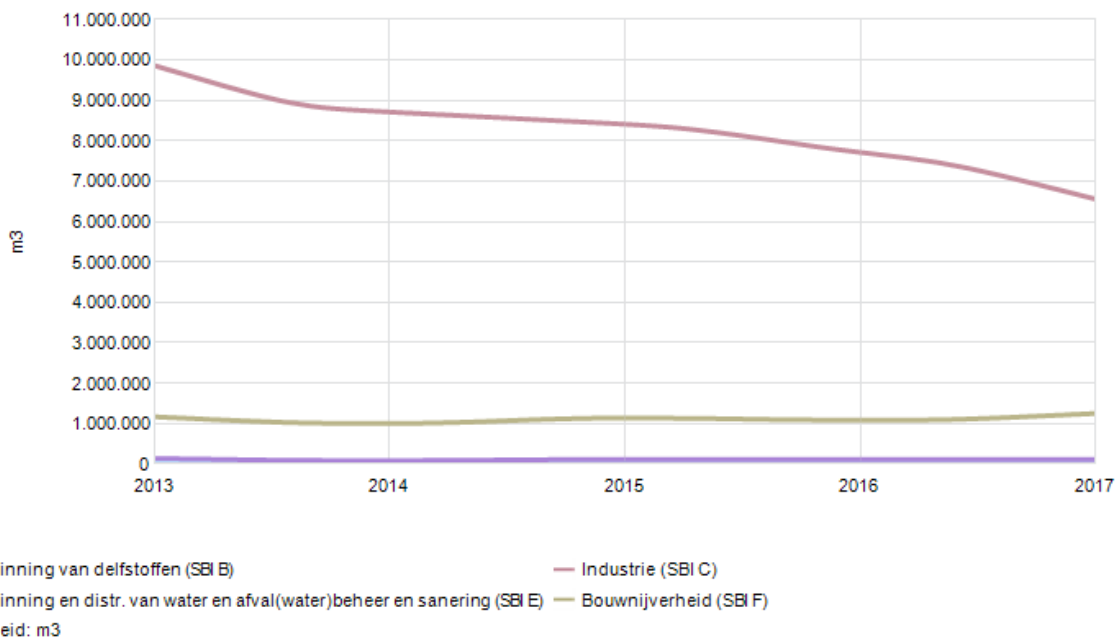
Ook hier geldt het streven dat alle bedrijven in Gelderland in 2020 alle erkende maatregelen hebben getroffen. Gelderland kent een flink aantal energie-grootgebruikers waarvoor sectorspecifieke afspraken gelden.

Levering van energie aan de Industrie, Energie, Afval en Water

In onderstaande grafieken en bijbehorende tabellen worden de trends weergegeven in de levering van respectievelijk gas en elektriciteit van de branches in de sector Industrie, Energie, Afval en Water.

Levering van gas van de branches in de sector Industrie, Energie, Afval en Water

NB: De levering van de branche Energieproductie wordt niet getoond. Dit gas wordt grotendeels gebruikt voor elektriciteitsproductie. De geproduceerde elektriciteit wordt reeds als geleverde elektriciteit opgenomen in de gegevens.

Bron: CBS o.b.v. klantenbestanden netbeheerders openbare net

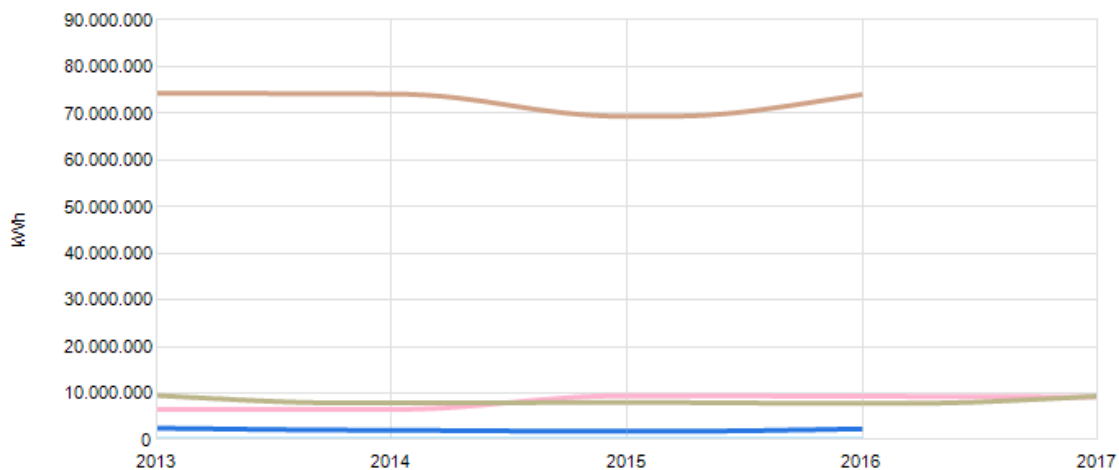
Overzicht van de bijbehorende cijfers van de levering van gas, afgerond op 1000.

	2013	2014	2015	2016	2017
Gas geleverd aan Winning van delfstoffen (SBI B)	0	0	0	0	0
Gas geleverd aan Industrie (SBI C)	9.862.000	8.711.000	8.411.000	7.714.000	6.557.000
Gas geleverd aan Winning en distr. van water en afval(water)beheer en sanering (SBI E)	140.000	87.000	117.000	109.000	110.000
Gas geleverd aan Bouwnijverheid (SBI F)	1.169.000	1.008.000	1.139.000	1.088.000	1.253.000

Eenheid: m³

Bron: CBS o.b.v. klantenbestanden netbeheerders openbare net

Levering van elektriciteit aan de branches in de sector Industrie, Energie, Afval en Water.

- Winning van delfstoffen (SBI B)
  - Productie en distr. van elekt., gas, stoom en gekoelde lucht (SBI D)
  - Bouwnijverheid (SBI F)
  - Industrie (SBI C)
  - Winning en distr. van water en afval(water)beheer en sanering (SBI E)
- Eenheid: kWh

Bron: CBS o.b.v. klantenbestanden netbeheerders openbare net

Overzicht van de bijbehorende cijfers, afgerond op 1000.

	2013	2014	2015	2016	2017
Elektriciteit geleverd aan Winning van delfstoffen (SBI B)	0	0	0	0	?
Elektriciteit geleverd aan Industrie (SBI C)	74.296.000	74.122.000	69.336.000	74.005.000	?
Elektriciteit geleverd aan Productie en distr. van elekt., gas, stoom en gekoelde lucht (SBI D)	2.492.000	2.059.000	1.857.000	2.369.000	?
Elektriciteit geleverd aan Winning en distr. van water en afval(water)beheer en sanering (SBI E)	6.555.000	6.526.000	9.449.000	9.317.000	9.171.000
Elektriciteit geleverd aan Bouwnijverheid (SBI F)	9.522.000	7.892.000	8.035.000	7.819.000	9.358.000

Eenheid: kWh

Bron: CBS o.b.v. klantenbestanden netbeheerders openbare net

I.4 Mobiliteit

Hoewel mobiliteit binnen GEA als "een zeer belangrijke thematiek" wordt erkend zijn er vooralsnog geen meetbare doelen gesteld wat betreft energiebesparing. Wel zet Gelderland flink in op schaalvergroting van elektrisch vervoer.

Hieronder worden de trends met betrekking tot het energieverbruik in verkeer en vervoer in beeld gebracht alsmede de ontwikkelingen op het gebied van verschillende onderwerpen op het terrein van duurzame mobiliteit.

Verbruik voertuigbrandstoffen

Hieronder een weergave van de trends in verbruik van voertuigbrandstoffen in verkeer en vervoer en daarnaast enkele gegevens over de ontwikkelingen m.b.t. elektrische vervoer, deelauto's en OV-gebruik. Vervolgens de inzet van (de) gemeente(n) voor het verduurzamen van mobiliteit. Tevens de ontwikkeling van de voorraad geregistreerde personen- en bedrijfsauto's in uw gebied.

	2013	2014	2015	2016	2017
Aantal personenauto's per 1 januari	51.781	52.042	52.564	53.135	53.609
Aantal geregistreerde bedrijfsauto's per 1 januari	8.273	8.234	8.264	8.361	8.729

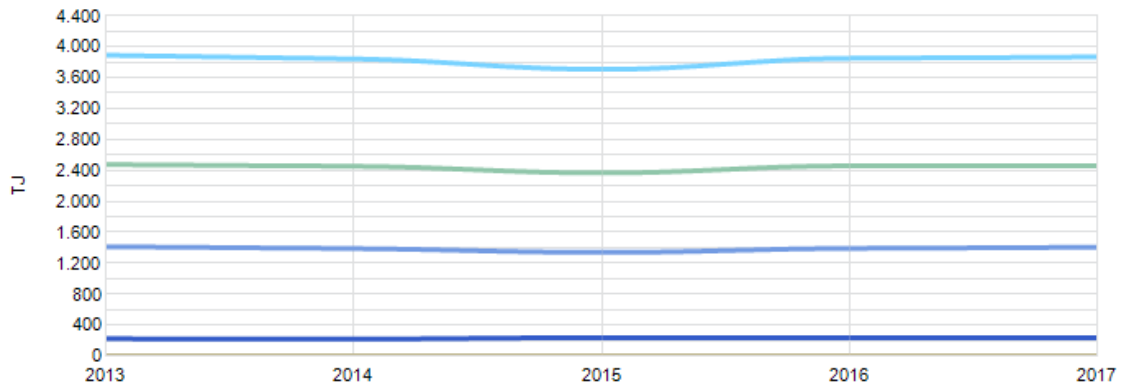
Bron:

CBS Voertuigenregistratie

Energiegebruik vervoersmodaliteiten

Hieronder volgen de trendgrafieken met bijbehorende cijfers met betrekking tot het energiegebruik van de aanwezige vervoersmodaliteiten op het eigen grondgebied.

Overzicht energiegebruik vervoersmodaliteiten in TJ

- wegverkeer totaal (diesel, benzine en LPG)
  - wegverkeer auto(snel)wegen (> 99 km/h, diesel, benzine, LPG en aardgas)
  - wegverkeer excl. auto(snel)wegen (diesel, benzine, LPG en aardgas)
  - mobiele werktuigen (diesel)
  - binnen- en recreatievaart (diesel en benzine)
  - zeescheepvaart en visserij (diesel en stookolie)
- Eenheid: TJ

Bron: Berekening brandstof

De bijbehorende cijfers, afgerond op 1 TJ.

	2013	2014	2015	2016	2017
wegverkeer totaal (diesel, benzine en LPG)	3.889	3.841	3.707	3.849	3.867
wegverkeer auto(snel)wegen (> 99 km/h, diesel, benzine, LPG en aardgas)	2.476	2.453	2.367	2.458	2.461
wegverkeer excl. auto(snel)wegen (diesel, benzine, LPG en aardgas)	1.413	1.388	1.340	1.391	1.406
mobiele werktuigen (diesel)	222	220	237	237	236
binnen- en recreatievaart (diesel en benzine)	0	0	0	0	0
zeescheepvaart en visserij (diesel en stookolie)	0	0	0	0	0

Eenheid: TJ

Bron: Berekening brandstof

In onderstaand overzicht de hoeveelheid afgenomen gasolie voor railverkeer per locatie.

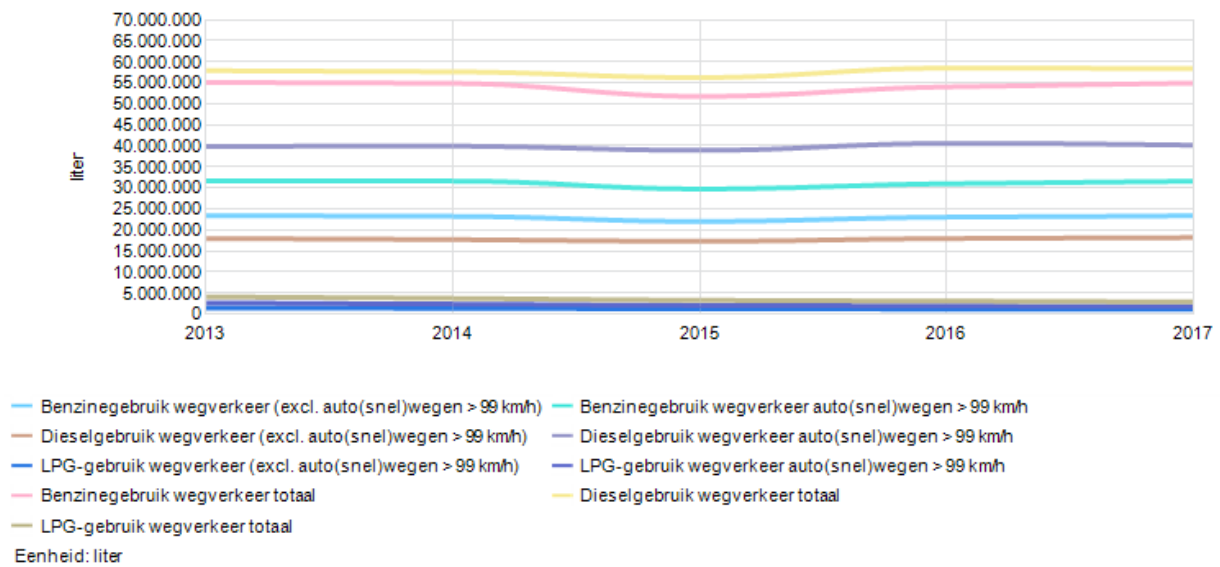
	2014
Arnhem	2.517.988
Nijmegen	102.346
Winterswijk	874.890
Zutphen	1.462.009

Eenheid: liter

Bron: Qirion Energy Consulting

Wegverkeer

Hieronder de trends in het brandstofgebruik van het wegverkeer op het eigen grondgebied.

Bron: Berekening brandstof

Hieronder de bijbehorende cijfers.

	2013	2014	2015	2016	2017
Benzinegebruik wegverkeer (excl. auto(snel)wegen > 99 km/h)	23.408.098	23.231.727	22.018.860	23.036.895	23.340.548
Benzinegebruik wegverkeer auto(snel)wegen > 99 km/h	31.677.107	31.628.340	29.729.771	30.986.131	31.598.542
Dieselgebruik wegverkeer (excl. auto(snel)wegen > 99 km/h)	17.973.764	17.690.364	17.312.038	17.940.882	18.155.306
Dieselgebruik wegverkeer auto(snel)wegen > 99 km/h	39.896.284	39.910.816	38.936.753	40.556.970	40.186.563
LPG-gebruik wegverkeer (excl. auto(snel)wegen > 99 km/h)	1.461.972	1.350.607	1.221.040	1.160.521	1.093.997
LPG-gebruik wegverkeer auto(snel)wegen > 99 km/h	2.622.894	2.362.716	2.046.958	1.905.993	1.779.988
Benzinegebruik wegverkeer totaal	55.085.205	54.860.067	51.748.631	54.023.025	54.939.089
Dieselgebruik wegverkeer totaal	57.870.048	57.601.180	56.248.791	58.497.852	58.341.869
LPG-gebruik wegverkeer totaal	4.084.865	3.713.323	3.267.998	3.066.514	2.873.985

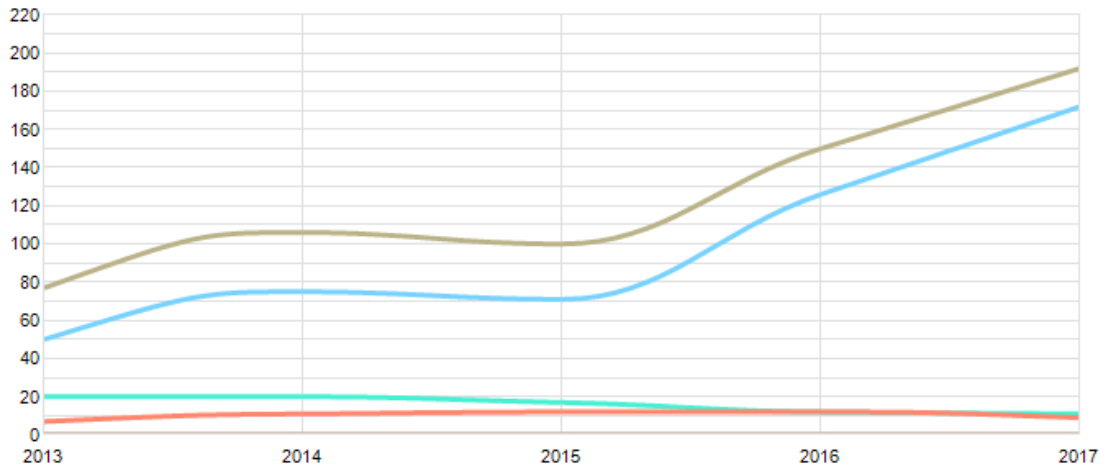
Eenheid: liter

Bron: Berekening brandstof

Overige indicatoren mobiliteit

Aardgasvoertuigen

In onderstaande grafiek en tabel een weergave van de trends in aantallen geregistreerde aardgasvoertuigen op het eigen grondgebied.

- personenauto's op aardgas (CNG)
- zware bedrijfsauto's op aardgas (CNG) (> 3500 kg)
- driewielauto's op aardgas (CNG)
- bromfietsen op aardgas (CNG)
- lichte bedrijfsauto's op aardgas (CNG) (< 3500 kg)
- bussen op aardgas (CNG)
- motorfietsen op aardgas (CNG)
- voertuigen op aardgas (CNG) totaal

Bron: RDW - Rijksdienst voor het Wegverkeer

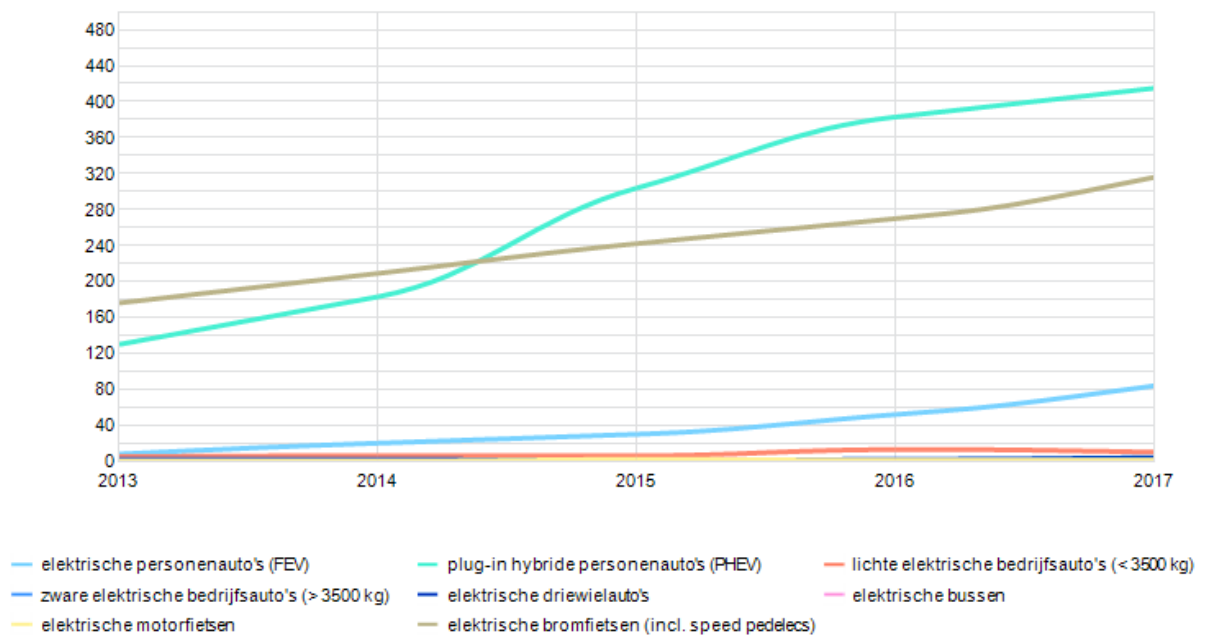
De bijbehorende cijfers:

	2013	2014	2015	2016	2017
Aantal geregistreerde personenauto's op aardgas (CNG)	50	75	71	126	172
Aantal geregistreerde lichte bedrijfsauto's op aardgas (CNG) (< 3500 kg)	20	20	17	12	11
Aantal geregistreerde zware bedrijfsauto's op aardgas (CNG) (> 3500 kg)	7	11	12	12	9
Aantal geregistreerde bussen op aardgas (CNG)	0	0	0	0	0
Aantal geregistreerde driewielauto's op aardgas (CNG)	0	0	0	0	0
Aantal geregistreerde motorfietsen op aardgas (CNG)	0	0	0	0	0
Aantal geregistreerde bromfietsen op aardgas (CNG)	0	0	0	0	0
Aantal geregistreerde voertuigen op aardgas (CNG) totaal	77	106	100	150	192

Bron: RDW - Rijksdienst voor het Wegverkeer

Elektrische voertuigen

In de volgende trendgrafiek en tabel worden de aantallen weergegeven van geregistreerde elektrische voertuigen op het eigen grondgebied.

Bron: RDW - Rijksdienst voor het Wegverkeer

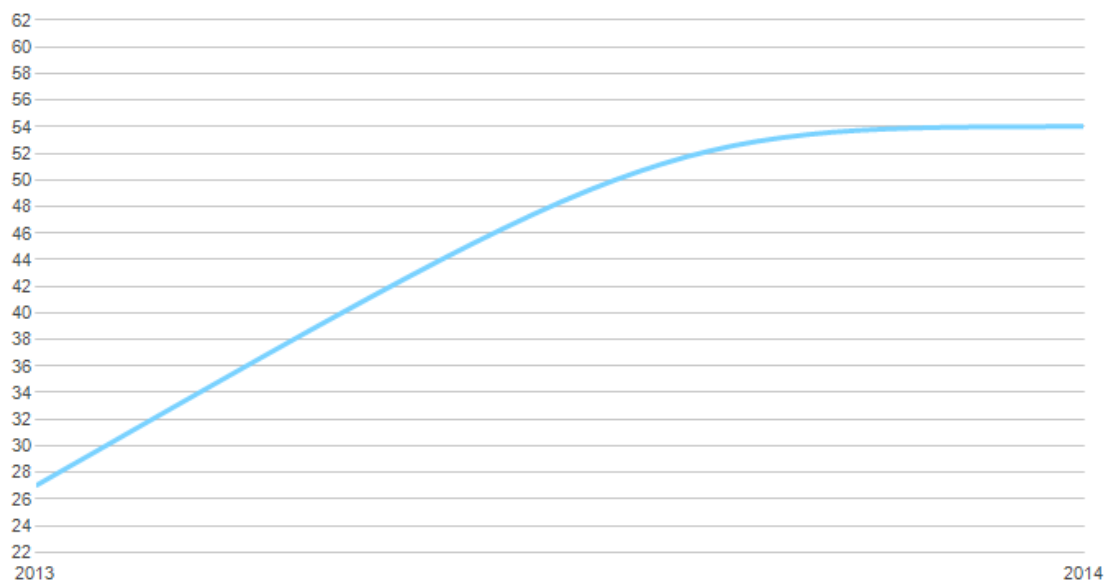
De bijbehorende cijfers.

	2013	2014	2015	2016	2017
Aantal geregistreerde elektrische personenauto's (FEV)	8	20	30	52	84
Aantal geregistreerde plug-in hybride personenauto's (PHEV)	130	183	304	383	415
Aantal geregistreerde lichte elektrische bedrijfsauto's (< 3500 kg)	5	6	6	13	10
Aantal geregistreerde zware elektrische bedrijfsauto's (> 3500 kg)	1	1	1	1	1
Aantal geregistreerde elektrische driewielauto's	2	2	1	2	4
Aantal geregistreerde elektrische bussen	0	0	0	0	0
Aantal geregistreerde elektrische motorfietsen	0	0	2	1	1
Aantal geregistreerde elektrische bromfietsen (incl. speed pedelecs)	176	209	242	270	316

Bron: RDW - Rijksdienst voor het Wegverkeer

Deelauto's

Hieronder de trends in aantallen geregistreerde deelauto's op het eigen grondgebied.

Bron: Kennisplatform Verkeer en Vervoer en Vereniging voor Gedeeld Autogebruik

De bijbehorende cijfers:

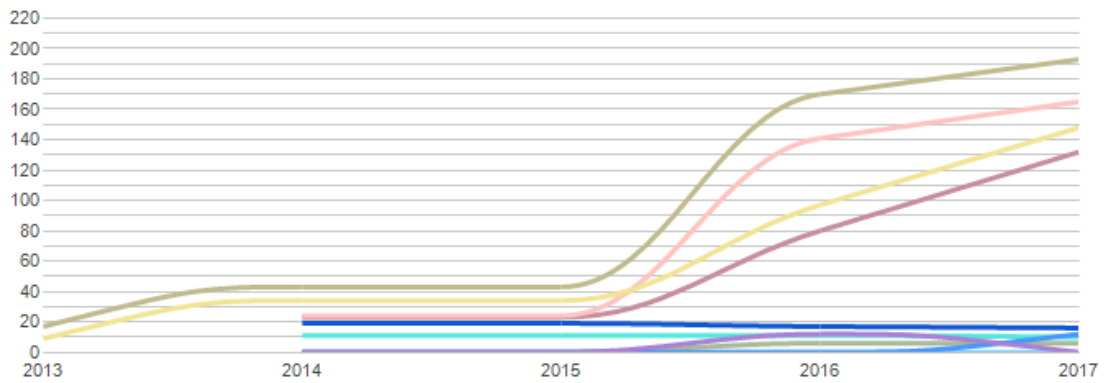
	2013	2014
aantal deelauto's	27	54

Bron: Kennisplatform Verkeer en Vervoer en Vereniging voor Gedeeld Autogebruik

Laadinfrastructuur

De volgende grafiek en cijfermatig overzicht betreft de trends in aantallen geregistreerde elektrische laadpalen en laadpunten op het eigen grondgebied.

- Aantal publieke snellaadpalen voor elektrische auto's
- Aantal publieke reguliere laadpalen voor elektrische auto's
- Aantal semi-publieke snellaadpalen voor elektrische auto's
- Aantal semi-publieke reguliere laadpalen voor elektrische auto's
- Aantal publieke snellaadpunten voor elektrische auto's
- Aantal publieke reguliere laadpunten voor elektrische auto's
- Aantal semi-publieke snellaadpunten voor elektrische auto's
- Aantal semi-publieke reguliere laadpunten voor elektrische auto's
- Totaal aantal (semi)publieke laadpalen voor elektrische auto's
- Totaal aantal (semi)publieke laadpunten op laadpalen voor elektrische auto's

Bron: Oplaadpalen.nl

Bijbehorende cijfers:

	2013	2014	2015	2016	2017
Aantal publieke snellaadpalen voor elektrische auto's		0	0	0	0
Aantal publieke reguliere laadpalen voor elektrische auto's		11	11	11	10
Aantal semi-publieke snellaadpalen voor elektrische auto's		0	0	6	6
Aantal semi-publieke reguliere laadpalen voor elektrische auto's		23	23	80	132
Aantal publieke snellaadpunten voor elektrische auto's		0	0	0	12
Aantal publieke reguliere laadpunten voor elektrische auto's		19	19	17	16
Aantal semi-publieke snellaadpunten voor elektrische auto's		0	0	12	0
Aantal semi-publieke reguliere laadpunten voor elektrische auto's		24	24	141	165
Totaal aantal (semi)publieke laadpalen voor elektrische auto's	9	34	34	97	148
Totaal aantal (semi)publieke laadpunten op laadpalen voor elektrische auto's	17	43	43	170	193

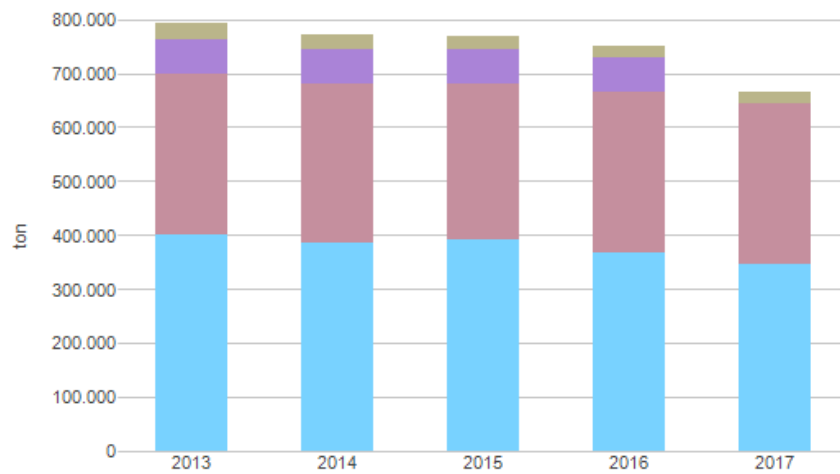
Bron:

Oplaadpalen.nl

I.5 CO2-Uitstoot

De energiedragers gas, elektriciteit, warmte en voertuigbrandstoffen zijn met behulp van CO2-emissiefactoren omgerekend naar de corresponderende hoeveelheden uitgestoten CO2.

Trendoverzicht CO2-uitstoot als gevolg van energiegebruik

- CO2-uitstoot Gebouwde Omgeving (gas, elektr. en warmte, tier 3/tier 2)
  - CO2-uitstoot Verkeer en vervoer incl. auto(snel)wegen, excl. elektr. railverkeer (scope 1, tier 1)
  - CO2-uitstoot Industrie, Energie, Afval en Water (gas en elektr., tier 3)
  - CO2-uitstoot Landbouw, bosbouw en visserij, SBI A (gas, elektr., tier 3)
- Eenheid: ton

Bron: Berekening CO2-uitstoot, Nederlandse Emissieregistratie

Onderstaand zijn de daadwerkelijke getallen weergegeven:

	2013	2014	2015	2016	2017
CO2-uitstoot Gebouwde Omgeving (gas, elektr. en warmte, tier 3/tier 2)	399.647	384.831	392.392	368.594	346.377
CO2-uitstoot Verkeer en vervoer incl. auto(snel)wegen, excl. elektr. railverkeer (scope 1, tier 1)	299.587	295.541	286.675	297.343	298.638
CO2-uitstoot Industrie, Energie, Afval en Water (gas en elektr., tier 3)	64.549	62.803	64.283	61.753	?
CO2-uitstoot Landbouw, bosbouw en visserij, SBI A (gas, elektr., tier 3)	27.624	26.843	25.183	22.813	21.294

Eenheid: ton

Bron: Berekening CO2-uitstoot

Nederlandse Emissieregistratie

Emissiefactoren

In onderstaande tabel staan de emissiefactoren gebruikt bij berekening van de CO2 uitstoot genoteerd. De energiedragers gas, elektriciteit, warmte en voertuigbrandstoffen zijn met behulp van CO2-emissiefactoren omgerekend naar de corresponderende hoeveelheden uitgestoten CO2.

	2015	2016	2017
Emissiefactor aardgas [ton/m3]	0,001788	0,001788	0,001791
Emissiefactor elektriciteit [ton/kWh]	0,000530	0,000490	0,000450
Emissiefactor stadswarmte [ton/GJ]	0,035159	0,035159	0,035159
Emissiefactor benzine [ton/TJ]	72,93	73,04	73,04
Emissiefactor diesel [ton/TJ]	72,54	72,61	72,61
Emissiefactor LPG [ton/TJ]	66,70	66,70	66,70

Bron: Nederlandse lijst van energiedragers en standaard CO2-emissiefactoren

Rapport CBS, ECN, PBL, RVO

Lijst CO2emissiefactoren.nl

Nederlandse Emissieregistratie

DEEL II - OPWEKKING VAN HERNIEUWBARE ENERGIE

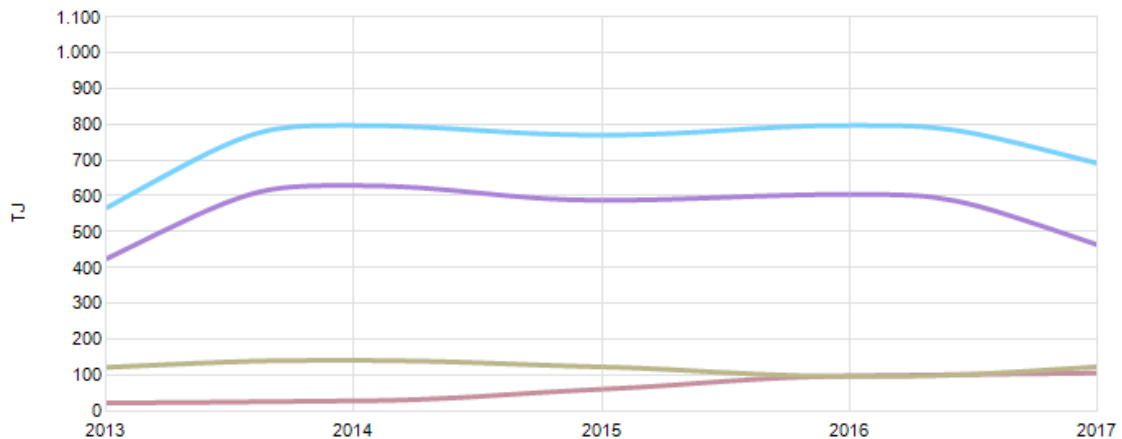
In navolging van het landelijke Energieakkoord heeft het GEA de volgende doelen gesteld:

- 14% duurzame energie in 2020 (conform Energieakkoord)
- Gelderland heeft voor 2020 een opgave van 230.5 MW aan windenergie.

Op dit terrein zijn de sleutelwoorden binnen het GEA 'opschalen' en 'versnellen'. In dit deel van de rapportage de trends met betrekking tot de opwekking van hernieuwbare energie.

Hernieuwbare energie

De onderstaande grafiek en bijbehorende tabel geven de trends weer in hernieuwbare energie in drie verschillende energiedragers en getotaliseerd.

- Totaal bekende hernieuwbare energie (opgewekte warmte en elektriciteit, gebruik voor vervoer)
  - Totaal bekende opgewekte hernieuwbare elektriciteit
  - Totaal bekende opgewekte hernieuwbare warmte
  - Totaal bekend gebruik van hernieuwbare energie voor vervoer
- Eenheid: TJ

Bron: Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal

De bijbehorende cijfers:

	2013	2014	2015	2016	2017
Totaal bekende hernieuwbare energie (opgewekte warmte en elektriciteit, gebruik voor vervoer)	566	797	770	797	691
Totaal bekende opgewekte hernieuwbare elektriciteit	21	27	60	97	105
Totaal bekende opgewekte hernieuwbare warmte	424	629	588	604	463
Totaal bekend gebruik van hernieuwbare energie voor vervoer	121	140	122	96	123

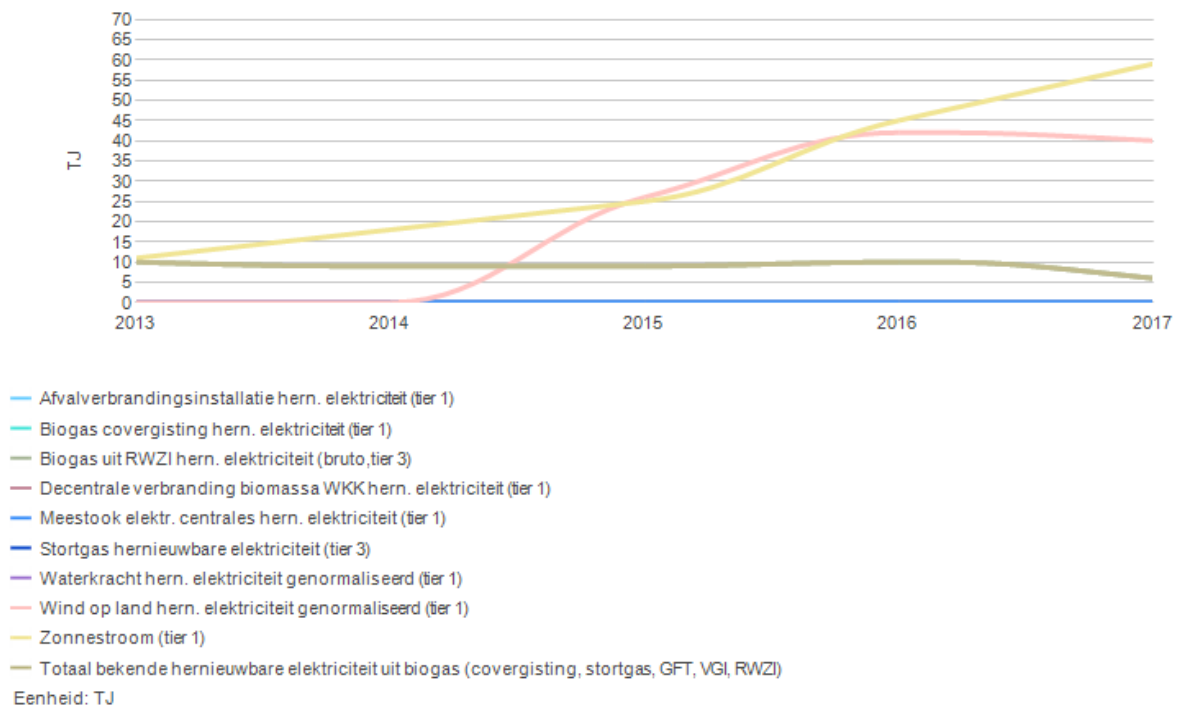
Eenheid: TJ

Bron: Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal

Toelichting: In tegenstelling tot de gegevens met betrekking tot energiegebruik gaat het bij de gegevens met betrekking tot hernieuwbare energie grotendeels om schattingen. De reden daarvoor is dat voor de meeste vormen van hernieuwbare energie geen meetgegevens van de daadwerkelijk opgewekte energie beschikbaar zijn. Van de meeste vormen van hernieuwbare energie zijn wel de opgestelde vermogens of andere karakteristieken per gemeente bekend. Op basis van deze karakteristieken kan een schatting gemaakt worden van de daadwerkelijk opgewekte energie. Dit gebeurt door het Nederlandse totaal aan opgewekte energie, bijvoorbeeld de totale hoeveelheid wind- of zonne-energie, te verdelen over alle Nederlandse gemeenten naar rato van het per gemeente opgestelde vermogen, bijvoorbeeld het opgestelde vermogen aan windturbines en zonnepanelen. Deze methode wordt alloceren genoemd en is voor de meeste, maar niet alle, vormen van hernieuwbare energie mogelijk. In de bijlagen staat uitgebreider beschreven hoe de methode werkt en welke karakteristieken als verdeelsleutel worden gebruikt.

Opgewekte hernieuwbare elektriciteit

Hieronder een weergave van de trends in opwek van hernieuwbare elektriciteit via diverse technieken.

Bron: Rijkswaterstaat Modelmatige verdeling Nederlands en (multi)provinciaal totaal, Werkgroep Afvalregistratie

In onderstaand overzicht staan de bijbehorende cijfers.

	2013	2014	2015	2016	2017
Afvalverbrandingsinstallatie hern. elektriciteit (tier 1)	0				
Biogas covergisting hern. elektriciteit (tier 1)		0	0	0	0
Biogas uit RWZI hern. elektriciteit (bruto, tier 3)	10	9	9	10	6
Decentrale verbranding biomassa WKK hern. elektriciteit (tier 1)	0	0	0	0	0
Meestook elektr. centrales hern. elektriciteit (tier 1)	0	0	0	0	0
Stortgas hernieuwbare elektriciteit (tier 3)	0	0			
Waterkracht hern. elektriciteit genormaliseerd (tier 1)					
Wind op land hern. elektriciteit genormaliseerd (tier 1)	0	0	26	42	40
Zonnestroom (tier 1)	11	18	25	45	59
Totaal bekende hernieuwbare elektriciteit uit biogas (covergisting, stortgas, GFT, VGI, RWZI)	10	9	9	10	6

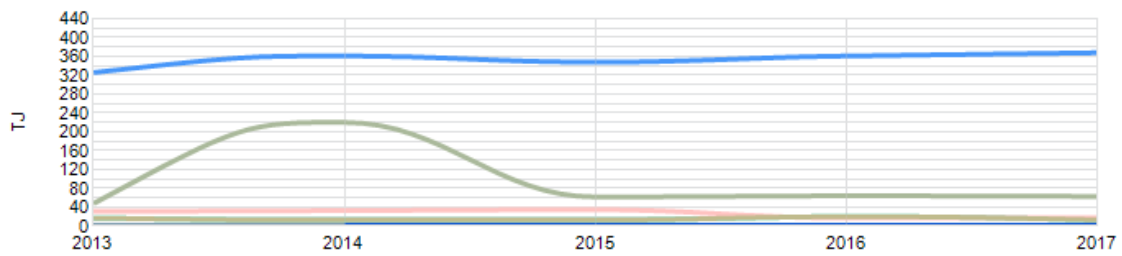
Eenheid: TJ

Bron: Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal
 RWE, DCMR, provincie Gelderland, Rijkswaterstaat
 Werkgroep Afvalregistratie
 Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling provinciaal totaal

Het onderwerp 'Totaal bekende opgewekte hernieuwbare elektriciteit uit biogas (covergisting, stortgas, GFT, VGI, RWZI)' is bekend voor provincie Gelderland. Op gemeente- en regioniveau zijn alleen de onderdelen covergisting, RWZI en stortgas bekend. De optelling van de gemeentelijke of regionale cijfers komt daardoor niet overeen met het provinciale cijfer.

Opgewekte hernieuwbare warmte

De volgende grafiek en tabel is een weergave van de trends van opgewekte hernieuwbare warmte via diverse technieken.

- Afvalverbrandingsinstallatie hernieuwbare warmte (tier 1)
  - Biogas RWZI hern. warmte (tier 3)
  - Biomassaketels bedrijven, alleen warmte (tier 1)
  - Geothermie warmte (diepe bodemenergie) (tier 1)
  - Houtkachels woningen hernieuwbare warmte
  - Houtskool hern. warmte (tier 1)
  - Meestook elektr. centrales hern. warmte (tier 1)
  - WKO bodemenergie utiliteitsbouw (tier 1)
  - Stortgas hernieuwbare warmte (tier 3)
  - Totaal bekende hernieuwbare warmte uit biogas (covergisting, stortgas, GFT, VGI, RWZI)
- Eenheid: TJ

Bron: Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal, dago, RWE, DCMR, provincie Gelderland, Rijkswaterstaat, Werkgroep Afvalregistratie

Tabel met de bijbehorende cijfers:

	2013	2014	2015	2016	2017
Afvalverbrandingsinstallatie hernieuwbare warmte (tier 1)	0				
Biogas RWZI hern. warmte (tier 3)	17	13	13	20	13
Biomassaketels bedrijven, alleen warmte (tier 1)	48	220	62	64	63
Geothermie warmte (diepe bodemenergie) (tier 1)					
Houtkachels woningen hernieuwbare warmte	326	361	348	361	368
Houtskool hern. warmte (tier 1)	2	2	2	2	2
Meestook elektr. centrales hern. warmte (tier 1)					
WKO bodemenergie utiliteitsbouw (tier 1)	31	33	35	17	17
Stortgas hernieuwbare warmte (tier 3)	0	0			
Totaal bekende hernieuwbare warmte uit biogas (covergisting, stortgas, GFT, VGI, RWZI)	17	13	13	20	13

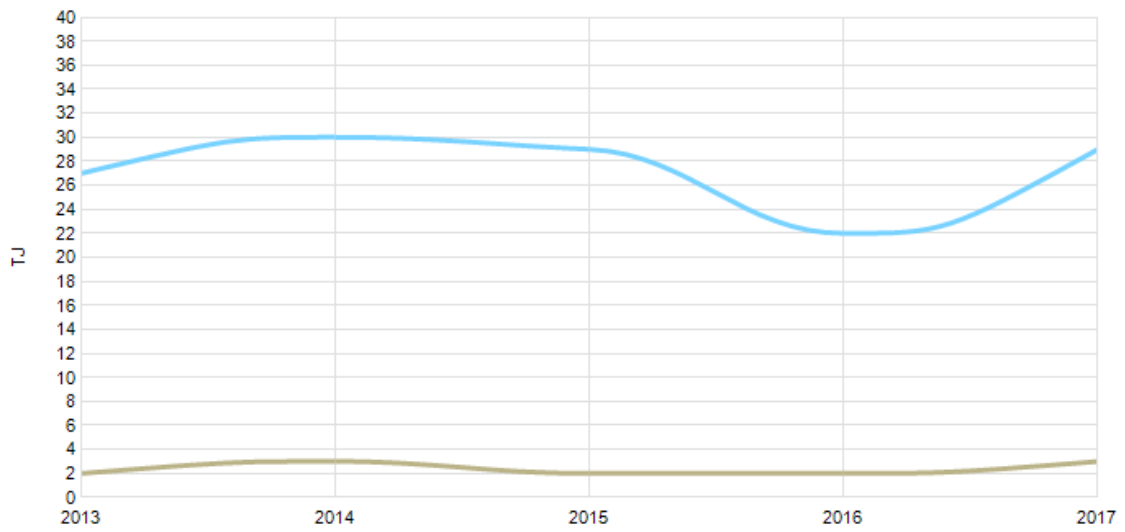
Eenheid: TJ

Bron: Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal
dago
RWE, DCMR, provincie Gelderland, Rijkswaterstaat
Werkgroep Afvalregistratie

Het onderwerp 'Totaal bekende opgewekte hernieuwbare warmte uit biogas (covergisting, stortgas, GFT, VGI, RWZI)' is bekend voor provincie Gelderland. Op gemeente- en regioniveau zijn alleen de onderdelen RWZI en stortgas bekend. De optelling van de gemeentelijke of regionale cijfers komt daardoor niet overeen met het provinciale cijfer

Gebruikte hernieuwbare energie in verkeer en vervoer

Tot slot de trends in het gebruik van bijgemengde biobrandstoffen voor verkeer en vervoer.

— Biobrandstoffengebruik in wegverkeer (bijgemengd, tier 1) — Biobrandstoffengebruik mobiele werktuigen (bijgemengd, tier 1)

Eenheid: TJ

Bron: Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal

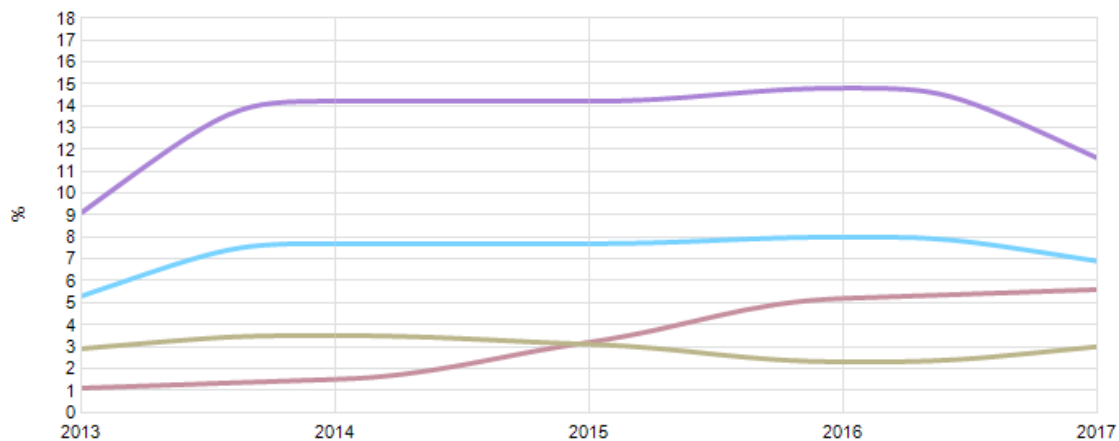
De bijbehorende cijfers:

	2013	2014	2015	2016	2017
Biobrandstoffengebruik in wegverkeer (bijgemengd, tier 1)	27	30	29	22	29
Biobrandstoffengebruik mobiele werktuigen (bijgemengd, tier 1)	2	3	2	2	3

Eenheid: TJ

Bron: Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal

Percentages hernieuwbare energie

- Percentage bekende hernieuwbare energie (opgewekte warmte en elektriciteit, gebruik voor vervoer)
  - Percentage bekende opgewekte hernieuwbare elektriciteit
  - Percentage bekende opgewekte hernieuwbare warmte
  - Percentage bekend gebruik van hernieuwbare energie voor vervoer
- Eenheid: %

Bron: Berekening o.b.v. gegevens meerdere bronnen

De bijbehorende cijfers:

	2013	2014	2015	2016	2017
Percentage bekende hernieuwbare energie (opgewekte warmte en elektriciteit, gebruik voor vervoer)	5,3	7,7	7,7	8,0	6,9
Percentage bekende opgewekte hernieuwbare elektriciteit	1,1	1,5	3,2	5,2	5,6
Percentage bekende opgewekte hernieuwbare warmte	9,1	14,2	14,2	14,8	11,6
Percentage bekend gebruik van hernieuwbare energie voor vervoer	2,9	3,5	3,1	2,3	3,0

Eenheid: %

Bron: Berekening o.b.v. gegevens meerdere bronnen

Toelichting: Door de hoeveelheden gebruikte energie en hernieuwbare energie op elkaar te delen kunnen de percentages hernieuwbare energie bepaald worden.

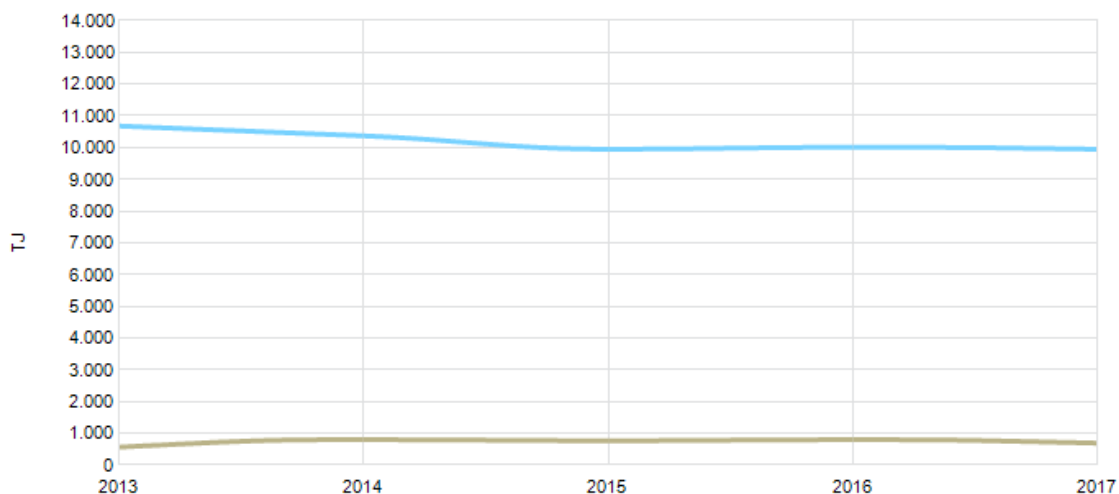

Hernieuwbare energie in relatie tot het totaal energiegebruik

De volgende grafieken en cijfers bieden inzicht in de ontwikkeling van hernieuwbare energie ten opzicht van het totale energiegebruik.

Hernieuwbare energie t.o.v. totaal energiegebruik

Deze trendgrafiek met de bijbehorende tabel geven de verhouding tussen het totale energiegebruik en de totale hernieuwbare energie weer.

— Totaal bekend energiegebruik (incl. hern. warmte, zonnestroom 'achter de meter' en auto(snel)wegen)

— Totaal bekende hernieuwbare energie (opgewekte warmte en elektriciteit, gebruik voor vervoer)

Eenheid: TJ

Bron: Berekening (sub)totalen, Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal

De bijbehorende cijfers:

	2013	2014	2015	2016	2017
Totaal bekend energiegebruik (incl. hern. warmte, zonnestroom 'achter de meter' en auto(snel)wegen)	10.679	10.370	9.948	10.011	9.944
Totaal bekende hernieuwbare energie (opgewekte warmte en elektriciteit, gebruik voor vervoer)	566	797	770	797	691

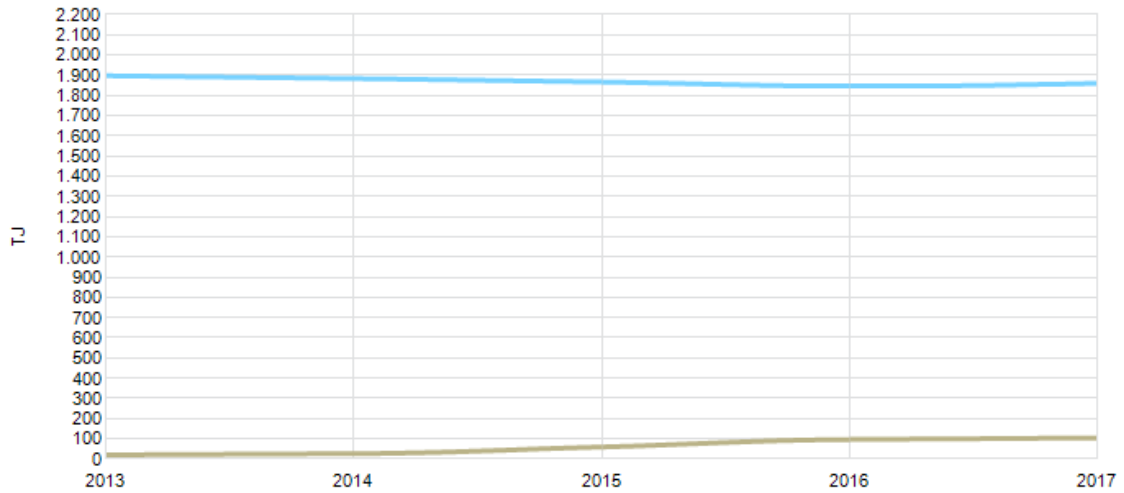
Eenheid: TJ

Bron: Berekening (sub)totalen

Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal

Opgewekte hernieuwbare elektriciteit t.o.v. totaal elektriciteitsgebruik

Het volgende is een vergelijkbare grafiek en overzicht maar dan toegespitst op de verhouding tussen het totale elektriciteitsgebruik en de totale opgewekte hernieuwbare elektriciteit.

— Totaal bekende elektriciteit geleverd, incl. gebruik zonnestroom 'achter de meter' — Totaal bekende opgewekte hernieuwbare elektriciteit
Eenheid: TJ

Bron: Berekening (sub)totalen, Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal

De bijbehorende cijfers:

	2013	2014	2015	2016	2017
Totaal bekende elektriciteit geleverd, incl. gebruik zonnestroom 'achter de meter'	1.897	1.883	1.866	1.846	1.859
Totaal bekende opgewekte hernieuwbare elektriciteit	21	27	60	97	105

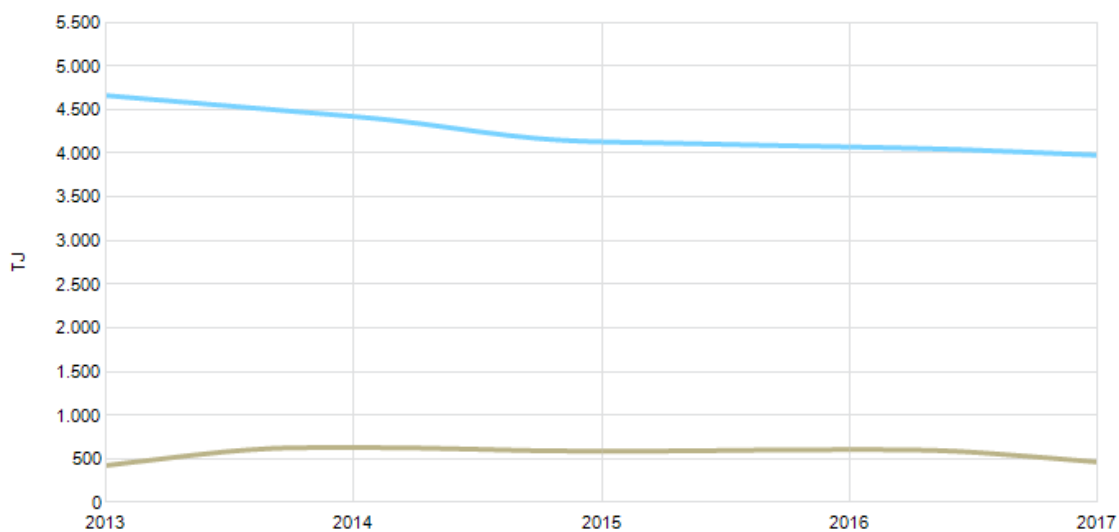
Eenheid: TJ

Bron: Berekening (sub)totalen

Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal

Opgewekte hernieuwbare warmte t.o.v. totaal warmtegebruik

De verhouding tussen het totale warmtegebruik en de totale opgewekte hernieuwbare warmte worden in de onderstaande grafiek en tabel weergegeven.

— Totaal bekende warmte geleverd (aardgas en (hern.) warmte) — Totaal bekende opgewekte hernieuwbare warmte

Eenheid: TJ

Bron: Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal

De bijbehorende cijfers:

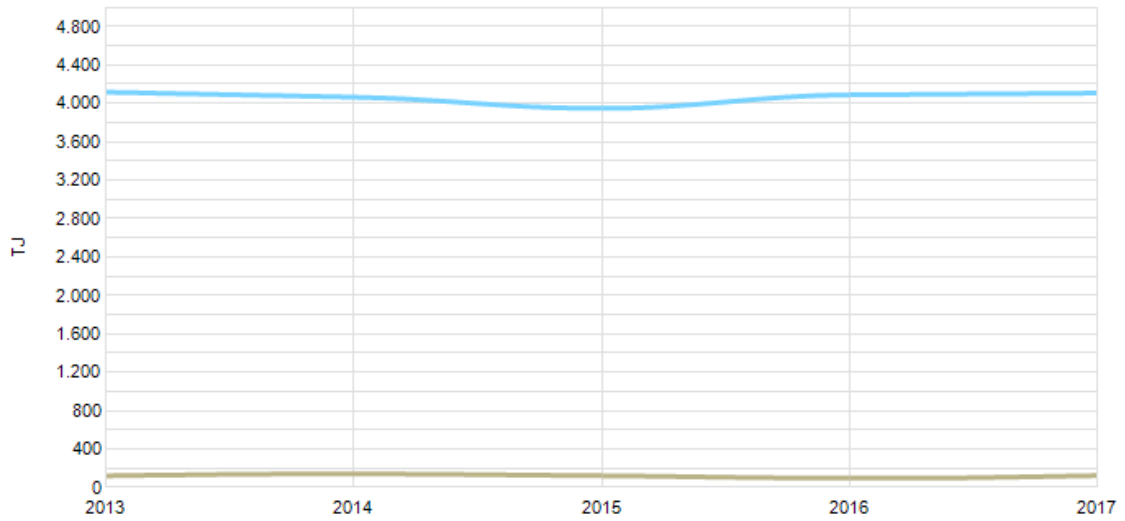
	2013	2014	2015	2016	2017
Totaal bekende warmte geleverd (aardgas en (hern.) warmte)	4.661	4.420	4.130	4.072	3.976
Totaal bekende opgewekte hernieuwbare warmte	424	629	588	604	463

Eenheid: TJ

Bron: Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal

Gebruik van hernieuwbare energie in verkeer en vervoer t.o.v. totaal energiegebruik verkeer en vervoer

Ook voor verkeer en vervoer wordt hieronder de verhouding tussen het totale energiegebruik en de totale gebruikte hernieuwbare energie in verkeer en vervoer ten opzichte van elkaar gepresenteerd.

— Verkeer en vervoer, incl. snelwegen, excl. railverkeer — Totaal bekend gebruik van hernieuwbare energie voor vervoer
Eenheid: Tj

Bron: Berekening brandstof, Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal

De bijbehorende cijfers:

	2013	2014	2015	2016	2017
Totaal bekend energiegebruik Verkeer en vervoer (incl. auto(snel)wegen, excl. elektr. railverkeer)	4.116	4.063	3.947	4.088	4.106
Totaal bekend gebruik van hernieuwbare energie voor vervoer	121	140	122	96	123

Eenheid: Tj

Bron: Berekening brandstof

Rijkswaterstaat: Modelmatige verdeling Nederlands totaal

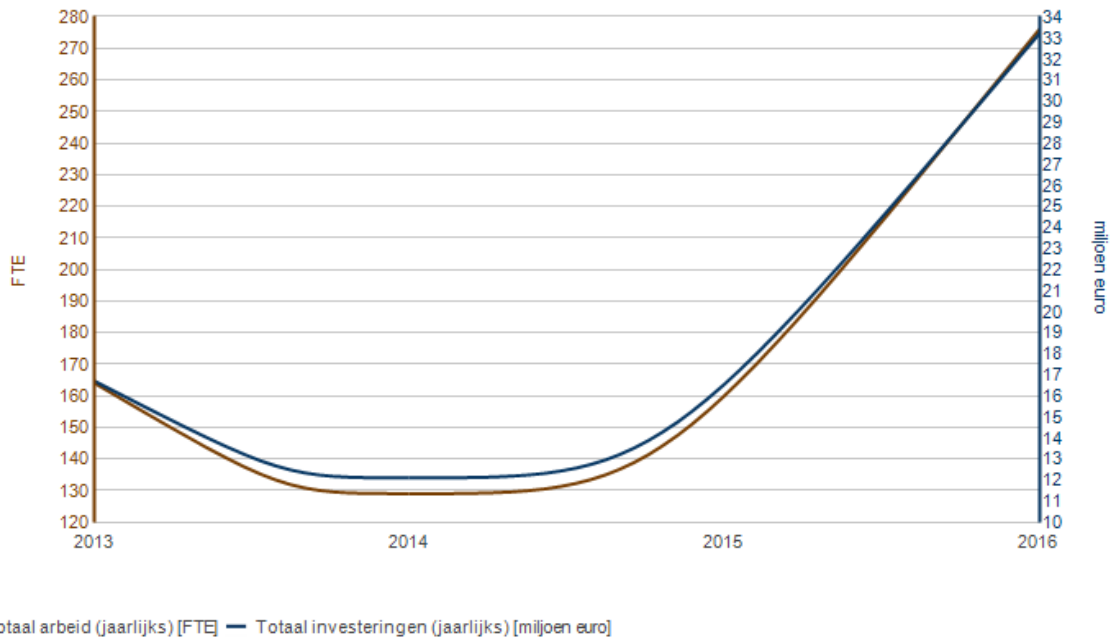
DEEL III - INVESTERINGEN EN WERKGELEGENHEID

Het versterken van de Gelderse economie en het creëren van structurele werkgelegenheid is een belangrijke motivator om de krachten te bundelen rond het Gelderse Energieakkoord. Het GEA heeft als ambities gesteld dat de investeringen de komende 6 jaren 11.000 arbeidsjaren en 1.800 voltijdsbanen moeten opleveren, vooral in duurzaam bouwen en renoveren. En daaraan gekoppeld een extra omzet van 270 miljoen/jaar. In dit deel een overzicht van bestaande gegevens gerelateerd aan deze ambities.

Investeringen en arbeid gerelateerd aan de energietransitie

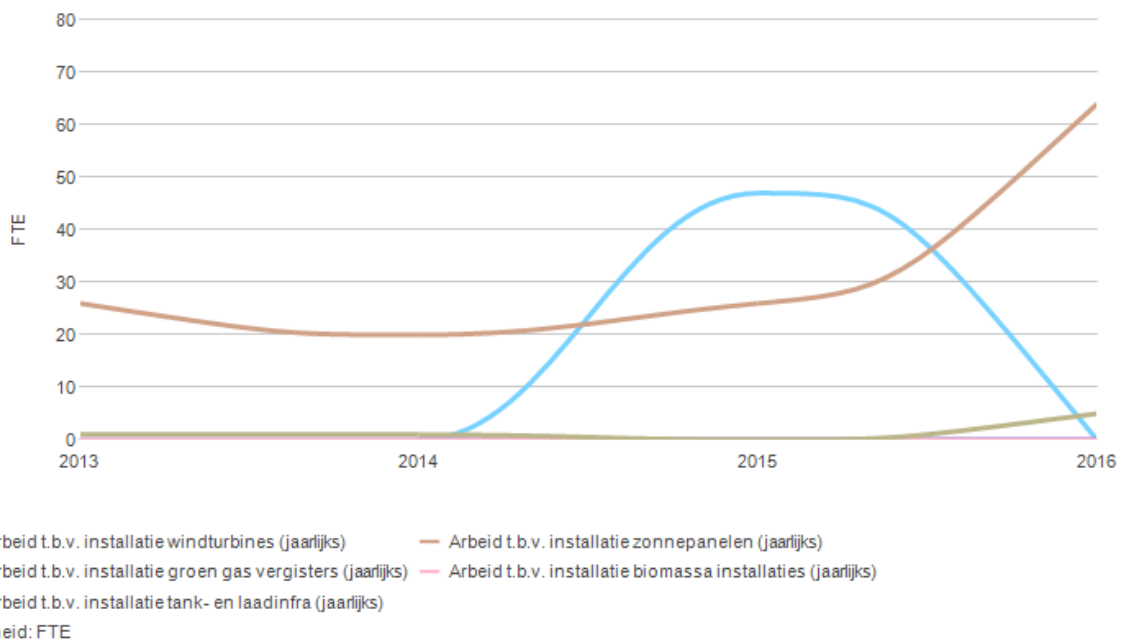
Van een deel van de geïnstalleerde technieken is bepaald hoeveel investeringen en arbeid deze met zich mee hebben gebracht.

Onderstaand een overzicht van de trend in totale investeringen en totale arbeid van de technieken waarvoor deze gegevens beschikbaar zijn.

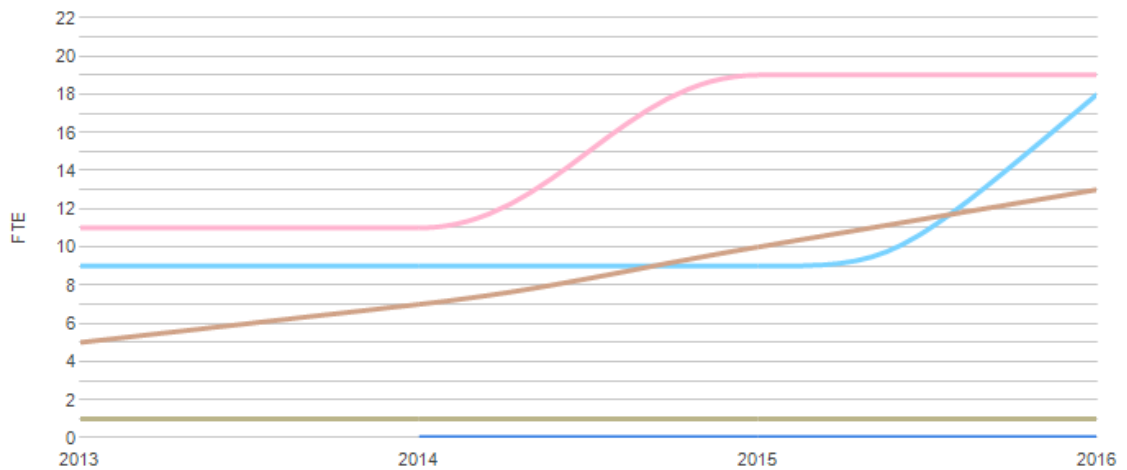
Bron: berekening Rijkswaterstaat o.b.v. kentallen ECN

De volgende grafiek zoomt in op de trend in totale investeringen en totale arbeid van de technieken waarvoor deze gegevens beschikbaar zijn.

Bron: berekening Rijkswaterstaat o.b.v. kentallen ECN

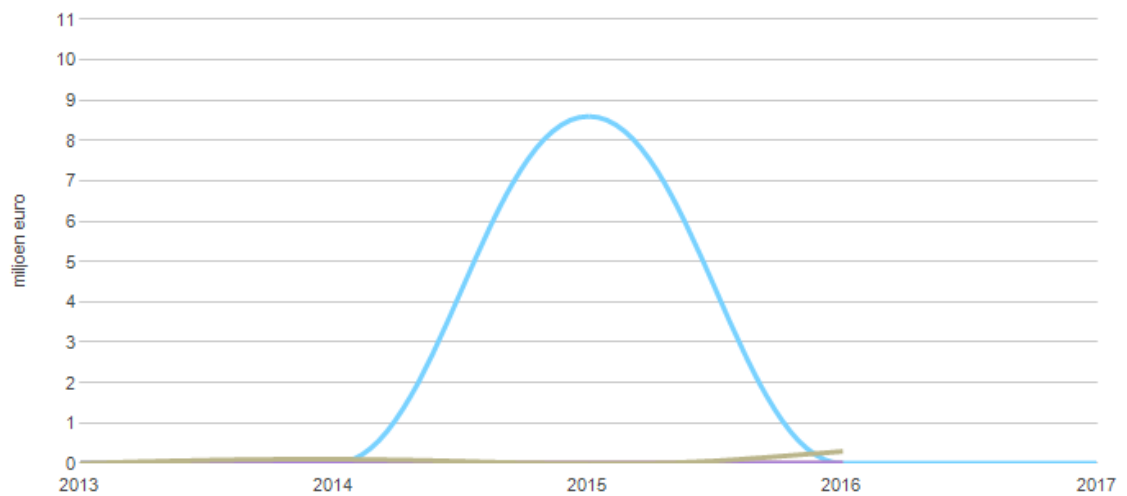
Hieronder worden specifiek de trends weergegeven in arbeid ten behoeve van het onderhoud van een aantal technieken.

— Arbeid t.b.v. onderhoud windturbines (jaarlijks) — Arbeid t.b.v. onderhoud zonnepanelen (jaarlijks)
 — Arbeid t.b.v. onderhoud groen gas vergisters (jaarlijks) — Arbeid t.b.v. onderhoud biomassa installaties (jaarlijks)
 — Arbeid t.b.v. onderhoud tank- en laadinfra (jaarlijks)
 Eenheid: FTE

Bron: berekening Rijkswaterstaat o.b.v. kentallen ECN

De laatste grafiek in deze serie biedt inzicht in de investeringen in een aantal technieken.

— Investerings in windturbines (jaarlijks) — Investerings in groen gas vergisters (jaarlijks)
 — Investerings in biomassa installaties (jaarlijks) — Investerings in tank- en laadinfra (jaarlijks)
 Eenheid: miljoen euro

Bron: berekening Rijkswaterstaat o.b.v. kentallen ECN

Tabel met de cijfers behorende bij de bovenstaande grafieken.

	2013	2014	2015	2016	2017
Arbeid t.b.v. installatie windturbines (jaarlijks) [FTE]	0	0	0	92	
Arbeid t.b.v. onderhoud windturbines (jaarlijks) [FTE]	9	9	9	18	
Arbeid t.b.v. installatie zonnepanelen (jaarlijks) [FTE]	138	99	96	132	
Arbeid t.b.v. onderhoud zonnepanelen (jaarlijks) [FTE]	5	7	10	13	
Arbeid t.b.v. installatie groen gas vergisters (jaarlijks) [FTE]	-	0	?	0	
Arbeid t.b.v. onderhoud groen gas vergisters (jaarlijks) [FTE]	-	0	0	0	
Arbeid t.b.v. installatie biomassa installaties (jaarlijks) [FTE]	0	0	?	0	
Arbeid t.b.v. onderhoud biomassa installaties (jaarlijks) [FTE]	11	11	19	19	
Arbeid t.b.v. installatie tank- en laadinfra (jaarlijks) [FTE]	5	1	0	5	
Arbeid t.b.v. onderhoud tank- en laadinfra (jaarlijks) [FTE]	1	1	1	1	
Totaal arbeid (jaarlijks) [FTE]	164	129	?	276	
Investerings in windturbines (jaarlijks) [miljoen euro]	0,0	0,0	0,0	17,1	0,0
Investerings in zonnepanelen (jaarlijks) [miljoen euro]	16,6	11,9	11,5	15,9	
Investerings in groen gas vergisters (jaarlijks) [miljoen euro]	-	0,0	?	0,0	
Investerings in biomassa installaties (jaarlijks) [miljoen euro]	0,1	0,0	?	0,0	
Investerings in tank- en laadinfra (jaarlijks) [miljoen euro]	0,3	0,1	0,0	0,3	0,0
Totaal investeringen (jaarlijks) [miljoen euro]	16,7	12,1	?	33,2	
Onderhoudskosten windturbines (jaarlijks) [miljoen euro]	0,9	0,9	0,9	1,7	
Onderhoudskosten zon PV (jaarlijks) [miljoen euro]	0,4	0,6	0,8	1,0	
Onderhoudskosten groen gas vergisters (jaarlijks) [miljoen euro]	-	0,0	0,0	0,0	
Onderhoudskosten biomassa installaties (jaarlijks) [miljoen euro]	0,9	0,9	1,5	1,5	
Onderhoudskosten tank- en laadinfrastructuur (jaarlijks) [miljoen euro]	0,0	0,0	0,0	0,1	

Bron: berekening Rijkswaterstaat o.b.v. kentallen ECN

DEEL IV - ENERGIEKE SAMENLEVING, EDUCATIE EN INNOVATIE

ENERGIEKE SAMENLEVING GELDERLAND

“Onder Energieke Samenleving verstaan wij de personen en partijen die van onderop werken aan de energietransitie. Dit kunnen zij doen vanuit verschillende situaties: vanuit de relatief jonge lokale energie-initiatieven, vanuit bestaande wijk- en dorpsontwikkeling, vanuit huurdersverenigingen of vanuit het reguliere verenigingsleven zoals bijvoorbeeld vanuit sportclubs die hun vereniging willen verduurzamen en kosten willen besparen. Lokale initiatieven vervullen een cruciale rol in het betrekken van inwoners.” [Bron: Tafel Energieke Samenleving, Uitvoeringsplan 2016-2019]

Hieronder een overzicht van de Gelderse coöperatieve en collectieve initiatieven voor zover bekend bij HierOpgewekt tot en met 2017:

Lokale coöperaties spelen een belangrijke rol in het realiseren van hernieuwbare energie opwek en het behoud van draagvlak. In onderstaande tabel zijn enkele gegevens samengevat over de coöperaties die in 2017 actief zijn.

	2015	2016	2017
Aantal collectieve zonprojecten [aantal]	19	31	42
Aantal coöperatieve windparken [aantal]	4	5	5
Aantal projectcoöperaties zon [aantal]	3	5	7
Aantal zonprojecten met crowdfunding/ financiële participatie [aantal]	10	13	15
Vermogen collectieve zonprojecten [kW]	1.472	2.702	3.792
Vermogen coöperatieve windparken [kW]	7.175	17.175	17.175
Vermogen projectcoöperaties zon [kW]	213	364	509
Vermogen zonprojecten met crowdfunding/ financiële participatie [kW]	546	742	1.232

Aantal collectieve en coöperatieve initiatieven naar soort :

	Aantal collectieve zonprojecten	Aantal coöperatieve windparken	Aantal projectcoöperaties zon	Aantal zonprojecten met crowdfunding/ financiële participatie
Apeldoorn	6			
Arnhem	4			1
Barneveld				1
Berkelland	5			
Bronckhorst	1			
Brummen	1			
Culemborg	1	3		1
Druten	1			
Ede	4			
Geldermalsen	1			
Harderwijk				1
Lochem	6	1		
Neder-Betuwe				5
Nijkerk			3	
Nijmegen			2	
Oost Gelre	3		1	
Rheden	1			
Tiel			1	2
Voorst	2			1
Wageningen	1			2
West Maas en Waal	1			
Wijchen	2	1		
Zaltbommel				1
Zutphen	2			
Totaal	42	5	7	15

Eenheid:

aantal

Opgewekt vermogen collectieve en coöperatieve initiatieven naar soort:

	Vermogen collectieve zonprojecten	Vermogen coöperatieve windparken	Vermogen projectcoöperaties zon	Vermogen zonprojecten met crowdfunding/ financiële participatie
Apeldoorn	1.176			
Arnhem	153			172
Barneveld				234
Berkelland	381			
Bronckhorst	50			
Brummen	35			
Culemborg	24	6.000		8
Druten	19			
Ede	457			
Geldermalsen	30			
Harderwijk				255
Lochem	419	1.175		
Neder-Betuwe				263
Nijkerk			181	
Nijmegen			163	
Oost Gelre	315		115	
Rheden	23			
Tiel			50	69
Voorst	109			151
Wageningen	199			42
West Maas en Waal	23			
Wijchen	159	10.000		
Zaltbommel				37
Zutphen	221			
Totaal	3.792	17.175	509	1.232

Eenheid:

kW

Toelichting: HierOpgewekt is het kennisplatform voor lokale duurzame energie initiatieven en initiatiefnemer van de Lokale Energie Monitor. Deze rapportage wordt jaarlijks en via www.hieropgewekt.nl beschikbaar gesteld. Door een samenwerking met de Klimaatmonitor kunnen de gegevens eveneens verwerkt worden in de jaarlijkse GEA monitoringsrapportages.

